

Herr vice Talmannen: Jag får föreslå, att de nu föredragna Betänkanden och de, hvilka blifvit endast en gång bordlagda, måtte sättas främst på föredragningslistan till nästa plenum för att då kunna andra gången bordläggas.

Detta förslag bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. 10 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Onsdagen den 10 April 1867.

Kammaren sammanträdde k. 10 f. m.

Justerades två protokolls-utdrag för den 9 dennes.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, Banko-Utskottets den 9 dennes bordlagda Betänkande, N:o 19, med förslag till reglering af Bankens låne- och kreditivrörelse.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, Stats-Utskottets den 9 dennes bordlagda Utlåtande N:o 66, i anledning af Rikets Ständers år 1866 församlade revisorers berättelse, angående granskning af Statsverkets samt andra utaf allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1864.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, Lag-Utskottets den 6 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 59, i anledning af väckta motioner dels af Herr L. J. Hierta, om rättighet att utan vigsel ingå äktenskap, och dels af Herr A. W. Uhr, om ändring af de lagrum, som för underlåtenhet att begagna dop eller nattvard stadga påföljder i verldsligt afseende;

N:o 60, i anledning af väckt motion, om upphäfvande af sista punkten i 2 § af 15 Kap. Rättegångs-balken; och

N:o 61, i anledning af väckt förslag, att, i fråga om förlust af medborgerligt förtroende, nya strafflagen måste vinna tillämpning å dem som, innan samma lag gällande blef, dömts för vanfrevdande brott.

Föredrogs och lades till handlingarne Lag-Utskottets den 6 dennes bordlagda Memorial N:o 62, med förslag till sammanjemkning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid förehafvande af Utskottets Utlåtande N:o 40, i anledning af väckt motion, om upphäfvande af förbudet emot gemensamma andaktsöfningar utan prests ledning å tid, då allmän gudstjenst hålles.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, Lag-Utskottets den 8 dennes bordlagda Utlåtande N:o 63, i anledning af väckt motion, angående afkortning i kronoräkenskapen af vissa slag af böter, när tillgång till deras gäldande saknas.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, Riksdagens Kansli-Deputerades den 8 dennes bordlagda Memorial N:o 5, angående textning och utskrifning af Riksdagsbeslutet.

Föredrogs ånyo, och lades till handlingarne, Stats-Utskottets den 8 och 9 dennes bordlagda Memorial N:o 62, i anledning af Kamrarnes olika beslut, i fråga om sättet för utseende af deputerade för markgångstaxornas upprättande.

Föredrogs ånyo och biföllos Stats-Utskottets nedannämnda, den 8 och 9 dennes bordlagda Utlåtanden och Memorial:

N:o 63, i anledning af väckt motion, om eftergift af ett åt Kuckola byamän beviljadt lån;

N:o 64, i anledning af väckt fråga, om ersättning till Herr Henrik Hansson för resekostnad till och från riksdagen i sistlidne Januari månad, och

N:o 65, angående inlösen af åtskilliga s. k. Riksgäldssedlar, hvilka icke inom den bestämda preskriptionstiden blifvit till invexling föredtada.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarne Bevillnings-Utskottets den 8 och 9 dennes bordlagda Memorial N:o 13, angående stämpelpappersafgiften.

Föredrogs ånyo och biföllos Bevillnings-Utskottets den 8 och 9 dennes bordlagda Betänkande N:o 14, i anledning af väckt motion om öfverflyttande

öfverflyttande på kommunerna af rättigheten att debitera och uppbära folkskoleafgiften.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarne Bevillnings-Utskottets den 8 och 9 dennes bordlagda Memorial N:o 15, i anledning af återremiss af Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 10.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Bevillnings-Utskottets den 30 sistlidne Mars och 1 dennes bordlagda Betänkande N:o 11, angående allmänna bevillningen.

§ 2.

Herr von Geijer: Innan jag går att yttra mig öfver den föredragna punkten, ber jag att få fästa Herr Talmannens uppmärksamhet deruppå, att antagandet af min motion skulle hafva till följd, bland annat, statsinkomstens höjande, derigenom att flere nu från allmän bevillnings erläggande orättvisligen befriade medborgare komme att sådan skatt påföras.

Utskottet erkänner rigtigheten af det påstående jag har till utgångspunkt för min motion, nemligen att det uti Bevillnings-förordningens 7:de § gifna löftet om bevillningsfrihet för officers häst- och fouragemedel samt ackordsränta är i vissa fall endast ett tomt ord. Denna, såsom Utskottet uttrycker sig, *olägenhet* har Utskottet dock icke ansett böra utgöra giltig anledning för antagande af de utaf mig föreslagna förändringar i Bevillnings-förordningen, hvilka förändringar skulle i Utskottets tanke innebära en väsendtlig rubbning af det nu gällande bevillningssystemet.

Jag ber nu att om min, kanske nog kort affattade, motion få nämna några ord, hvaraf jag hoppas, att Herr Talmannen skall finna, icke allenast att motionen afser viktiga af rättvisa och billighet påkallade förändringar i Bevillnings-förordningen, utan äfven att dessa förändringar ganska lätt låta sig genomföras, och således ej heller kunna stå i strid med de hufvudgrunder, hvaruppå Bevillnings-förordningen är byggd.

Uti Bevillnings-förordningens 7:de § är stadgadt, att i den inkomst, för hvilken bevillning skall af löntagare erläggas, icke inberäknas officers häst- och fouragemedel, äfvensom att afdrag må ske för af hans lön utgående s. k. ackordsränta. Här förefinnes således den förutsättningen, att den del af officers aflöning, för hvilken inkomstbevillnings påförande kan ifrågakomma, alltid skall uppgå till ett belopp, öfverstigande sammanräknade beloppet af häst- och fouragemedel samt ackordsränta. Att förutsättningen — riktig i hvad angår officer på värfvad aflöningsstat — är felaktig i hvad rörer officer på indelt stat, det framgår ljusligen af bilagan till motionen.

Huru kommer sig nu detta missförhållande?

De medel, hvarmed tjenstemännens vid indelta arméén aflöning bestrides, utgöras af trenne särskildta slags intrader, nemligen: 1:o afkomst af boställe, som besittes på lön af viss bestämd tjensteman under hans tjenstetid; 2:o afkomsten af massan för lönefondens räkning utarrenderade boställen, och 3:o kontant statsanslag. Af dessa trenne slag intrader är det endast det sista slaget, som, enligt Bevillningsförordningens nuvarande lydelse, kan till inkomstbevillnings påförande ifrågakomma, enär de tvänne öfrige slagen komma från boställen, för hvilka fastighetsbevillning blifvit erlagd, nemligen för boställe, som besittes på lön, af innehafvaren, och för utarrenderadt boställe, af lönefondens. Skattelindringen enligt 7:de § kan således officer tillgodokomma endast i den mån uti hans lön ingår kontant statsanslag; i Skåne finnes knappast någon enda kavalleri-officer vid indelt regemente, som fullt ut får räkna sig till godo de afdrag som upptager, hvadan således der åtminstone den der »olägenheten» icke, såsom Utskottet förmodar, inträffar sällan.

Förhållandet visar att komiterade, hvilka uppgjort förslaget till den nya Bevillnings-förordningen, och hvilkas förtjenst vid detta svåra och magtpåliggande arbetes utförande jag villigt erkänner, icke haft fullt reda på aflöningssättet vid indelta arméén. Denna komiterades obekanskap med existerande förhållanden inom området för deras lagförslag springer först i ögonen vid tillämpning af 7:de §, men den verkar, såsom vanligen händer i dylikt fall, uti en vidsträcktare krets än man i första ögonblicket varsnar. Att, såsom fallet är med indelta armééns utarrenderade boställen, en högst betydlig del af Statens domäner är på det exceptionela sätt disponerad, att den väl är anslagen till lön, men icke, såsom skulle jag tro är händelsen med all annan boställsjord, till viss bestämd tjensteman, under hans tjenstetid, utan till en hel korps tjenstemän samfäldt — detta är något som komiterade förbiset, hvarom man särskildt öfvertygas, när man läser motiverna till Bevillnings-förordningens 2:dra §. Och utan ett dylikt förbiseende hade väl ej Bevillnings-förordningen kunnat blifva skrifven på ett sådant sätt, att, enligt hvad jag förut nämnt, den till ett regementes gemensamma aflöningskassa inkomna arrendeinkomst af kanske flera hundra boställen skall, sedan den utdelats till tjenstemännen, vara fri från inkomstbevillning. Här af och enär den, som ej brukar jordegendom och icke fått sig personligen påförd inkomstbevillning, ej heller är skyldig erlägga kommunalskatt, uppstår det besynnerliga förhållandet, att, åtminstone i Skåne, en hel klass tjenstemän, nemligen indelt kavalleri-regementes s. k. kontante löntagare med högre och lägre löner äro, de må ha sin bostad hvar som helst, i regeln fric från kommunalskatt. Och enär de alltid äro skattefrie i den kommun der de bo, hafva de ej heller rösträtt vid kommunalstämman, hvadan de ock tydligen måste vara uteslutne från valrätt till Andra Kammarerna enligt 14:de § Riksdags-ordningen. En s. k. kontant löntagare vid Skånska indelta kavalleriet är säker om, att, sedan han soppat årslönen i fickan, icke kommunen tager någon del deraf, hvaremot tjenstemannen på s. k. värfvad aflöningsstat, när han emottagit sin årslön, får göra sig beredd uppå, att afstå en god portion deraf till kommunen, kanske 4 å 5 procent. Den förres lön är således i detta hänseende att betrakta såsom en *netto*- men den sednares såsom

en brutto-inkomst, -- ett förhållande som mången troligen ej anar när han uti den Landtförsvars-komitéens Betänkande vidfogade »Tabell öfver behållna lönerna vid indelta arméen» finner t. ex, andre ryttmästaren vid Skånskt kavalleri upptagen bredvid andre kapitenen af Skånskt infanteri, oakadt ryttmästarens lön är på indelt stat, men kapitenens deremot på värfvad stat, af det skälet att Skånska infanteriet, i olikhet med nästan alla andra s. k. indelta regementen, icke har några utarrenderade boställen, utan i stället åtnjuter så mycket större statsanslag.

Jag kan ej underlåta att här genom ett exempel framhålla det virrvarr, som i följd af de Bevillnings-förordningens stadganden hvarom nu är fråga, uppstår vid förordningens tillämpning. Man skulle väl tro att icke någon svårighet för en rättvis tillämpning af förordningen kunde möta, när den skattskyldige, redlig och ordentlig, sjelf infinner sig vid beredningen för att meddela upplysningar om sin ekonomiska ställning. Emellertid har det händt som följer. Den skattskyldige var en löjtnant af det regemente bilagan till motionen upptager, men han hade förutom lönen äfven 900 R:dr ränteinkomst af utlånt kapital. Han tillspordes af Beredningens ordförande sålunda: »Min Herre! Ni har väl icke mera än 900 R:dr ränteinkomst af kapital, men, för att bestämma huruvida deraf 300 R:dr skola vara bevillningsfrie, måste Bevillningsberedningen veta, huru stort taxeringsvärdet är å den boställsjord, hvilkens afkomst Ni uppbar såsom lön, emedan, endast i det fall att 3 procent af detta taxeringsvärde, lagdt till Edra 900 R:dr ränteinkomst, gör ett belopp icke öfverstigande 1800 R:dr, äro 300 R:dr af nämnda 900 R:dr ränteinkomst fria från bevillning, på sätt, enligt hvad Ni har Eder bekant, finnes stadgad i 8:de § 1:sta mom. Bevillnings-förordningen, »jemförd med sista mom. i Instruktionen för taxeringsförrättningarne.» Hvad blef nu den redlige och ordentlige manns svar? »Jag vet visserligen icke huru stort belopp taxeringsvärdet å de många inom hela provinsen spridda, regementet tillhöriga, utarrenderade boställena sammanlagdt utgör; och om jag också visste det, så kunde jag ändock icke säga, huru stort taxeringsvärdet är å den del af nämnda boställsjord, »som vore att anse för mitt fastighetsinnehaf som löntagare.» Beredningen måste naturligtvis besluta rakt på måfå -- det kunde ej hjelpas. Enligt nuvarande Bevillnings-förordning är det icke arrendatorn utan löningsfonden, som erlägger fastighetsbevillning för utarrenderadt militieboställe, och arrendatorn är ock fri från att betala bevillning för inkomst af arrendet, hvilken bevillning deremot enligt 6:te § erlägges af arrendator af sådan statsegendom, som är fri från fastighetsbevillning. Sistnämnde arrendator har blifvit ålagd bevillning för inkomst af arrendet bland annat derföre »att han genom ett Kongl. Bref af år 1847 fått fördelen af optionsrätt till arrendet vid egendomens förnyade utarrendering.» Alldeles samma skäl förefinnes för att, såsom jag föreslagit, låta arrendator af militieboställe betala bevillning för inkomst af arrendet, emedan äfven han, genom ett Kongl. Bref af år 1850, fått sig tillerkänd rättighet att vid arrendets expirerande tillträda bostället under nytt arrende, i fall han ingår på de arrendevilkor vederbörande då bestämmer.

Alla de missförhållanden och oegentligheter, som jag nu haft äran omförmåla, äro med ens bortskäffade, genom antagande af de af mig föreslagna förändringar i Bevillnings-förordningen. Förändringarne kunna

ske utan rubbning af Bevillnings-förordningens allmänna grunder; vägen är ju redan angifven uti 6:te §, enligt hvilken § i vissa fall, och såsom förut är nämndt, för fastighetsafkomst skall erläggas inkomstbevillning. Genom utstrykande af några få rader i 2:dra och 7:de §§, införande af icke fullt så många rader i 6:te § och några smärre ändringar och tillägg å formulärerna till taxeringslängderna torde allt hvad jag föreslagit kunna vinnas. Dock blifva ändringarne så der enkla, endast såvida åt mitt förslag gifves den utsträckning, att icke allenast innehafvare af militieboställen, utan äfven innehafvare af annan boställsjord beskattas såsom kontante löntagare. Jag har icke föreslagit eu sådan utsträckning, emedan den tydligen skulle falla af sig sjelft, om Utskottet fäste afseende vid min motion. Det skulle vara nog — trodde jag — för ernående af de utaf mig äskade förändringar i Bevillnings-förordningen, att påvisa hurusom dess bestämmelser, i de delar hvarom nu är fråga, stå i strid med hvarandra.

Utskottet befarar, att, om min motion antoges, kunde det hända, att kommunalskatt komme att erläggas tvänne gånger för en och samma inkomst. Jag svarar härtill, att det visserligen icke möter någon den ringaste svårighet, att, jemte de af mig föreslagna förändringar i Bevillnings-förordningen, införa i denna förordning och i kommunalförfattningen sådana bestämmelser, hvarigenom kommunalskatts debiterande tvänne gånger för en och samma inkomst, i de fall hvarom nu är fråga, förekommes. Äfven för reglementerande i detta afseende finnes vägen redan utstakad: dels genom kommunalförfattningens bestämmelser uti 58:de § derom, att inkomst af arrende utaf sådan fastighet, för hvilken fastighetsbevillning ej erlägges, icke skall i fyrktal sättas, utan i stället fastigheten »påföras fyrktal efter det belopp, som, derest bevillning för densamma enligt art. II Bevillningsstadgan utgå skulle, på grund af taxeringsvärdet mot sådan bevillning svarar»; dels ock genom Bevillnings-förordningens stadgande, att uti taxeringslängden skall »med afseende å kommunalutskylders debitering bevillning för inkomst af arrende särskiljas från bevillning för annan rörelse, näring eller yrke.» Hvad angår löneemolumenterna, kommande från afkastningen utaf de för ett regementes löningsfonds räkning utarrenderade boställen, skulle jag dock tro, att det vore rättast att, såsom motionen antyder, äfvensom ock i likhet med hvad som egde rum före år 1862, tjenstemannen erlade för sådan löneinkomst kommunalskatt i den kommun der han bor, oafsedt, att för ett hvart dylikt boställe kommunalskatt naturligtvis måst af brukaren betalas till den kommun, hvarinom bostället är beläget. I öfrigt är det klart, att en motion, sådan som den ifrågavarande, angående förändringar i Bevillnings-förordningen, de der gifvetvis påfordra motsvarande förändringar i förordningen om kommunalstyrelse, icke lämpligen kan behandlas utan af sammansatt Bevillnings- och Lag-Utskott. Förändrar man den ena af nämnda tvänne förordningar utan att taga hänsyn till dess samband med den andra, så går det som det gick år 1862, då Ständerna förändrade förordningen om kommunalstyrelse, men läto Bevillnings-förordningen kvarstå oförändrad, hvarigenom alldeles icke åsyftade resultat skulle uppkommit, om ej Konungen »proprie motu» gjort nödiga tillägg till Bevillnings-förordningen. Härom påminde jag när min motion till Utskottet remitterades.

Jag har nu endast några ord att tillägga. Uti en tidpunkt, då den allmänna bevillningens höjande står på dagordningen, synes det mig icke vara oviktigt, att så mycket som möjligt åstadkomma rättvisa och reda vid bevillningens debitering.

Detta är afsigten med min motion, och är det tydligt, att genom dess antagande Staten rättvisligen får en icke obetydligt ökad bevilling, derigenom att arrendatorer af flera tusen militieboställen blefve skyldige erlægga bevilling för inkomst af arrendet, derifrån de för närvarande äro befriade. Den förlust deremot, som för Staten uppkommer deraf, att Bevillningsförrordningens i 7:de §:n gifna löfte om skattelindring göres till en sanning, är så obetydlig, att den ej ens kan nämnas.

Att motionens antagande skulle hafva till följd utsträckning af politiska rättigheter till medborgare, som nu äro i saknad deraf, men enligt Representations-författningens grunder icke borde vara från valrätt till riksdagsman uteslutne, synes Utskottet anse nästan såsom ett fel hos motionen. Är det då verkligen så illa, att, när motionen bringar Bevillnings-förrordningens bestämmelser i harmoni med hvarandra, vissa existerande missförhållanden i afseende å medborgares representationsrätt i och med detsamma undanrödjas?

Såvida icke genom ankommet protokolls-utdrag från Medkammaren är vordet upplyst, att den föreliggande punkten i Utskottets Utlåtande der förevarit och Utskottets förslag blifvit godkänt, yrkar jag på punktens återremitterande.

Undertecknad tillkännagaf, att någon underrättelse om Andra Kammarrens beslut rörande ifrågavarande Betänkande ännu icke ankommit.

Friherre af Ugglas: Med anledning af den föregående värde talarens sista ord tror jag mig kunna upplysa, att detta Betänkande ännu icke är föredraget i Andra Kammaren. Innan jag går att besvara hans yttrande i öfrigt, ber jag att få i Kammarrens minne upplifva, huru i detta afseende förut var stadgadt. Före år 1859 innefattade Bevillningsstadgan den föreskrift, att vissa procent af boställets taxeringsvärde skulle tilläggas tjenstemannens kontanta löneförmåner, för att i sammanhang med dessa såsom inkomst beskattas. I 1861 års stadga infördes den bestämmelse, att all jord, med undantag endast af sådan Statens egendom, som af Statsverket är till arrendator upplåten, skulle underkastas fastighetsbevilling. På grund häraf yppade sig snart tve tydighet i afseende på indelta arméens beskattning. Den massa af boställen, som voro utarrenderade, påfördes bevilling, och då den löntagare, som fick sin lön deraf, äfven erlade bevilling därför, så blef derigenom dubbel bevilling påförd inkomsten af boställena. För att afhjelpa detta missförhållande, infördes i 1864 års stadga en §., att löntagare icke skulle erlægga bevilling för den inkomst, hvarå sådan redan var betald. Nu vill motionären återgå till hvad som gällde innan denna stadga utkom och bryta den grundsats, som då infördes, att all fastighet skulle påföras bevilling. Motionären vill väl inskränka detta till militie-boställen, och har stödt sitt förslag derpå, att den medgifna bevillningsfriheten för häst- och fouragemedel, ackords-

ränta m. m. icke kunde fullständigt komma vederbörande löncinnehafvare till godo i de fall, då den af statsanslag i räntor, tionde eller kontanta medel utgående delen af deras lön understeg beloppet af det afdrag, hvartill de egde rätt. Att, såsom motionären uppgifvit, sådant kan vara förhållandet i Skåne, vill jag icke betvifla; men jag tror icke att inom arméén i öfrigt de från Statsverket direkte utgående lönerna äro så ringa, att det afdrag i bevillning, löntagaren enligt Bevillningsstadgans 7 § bör tillgodonjuta, icke kan ega rum. Är denna min åsigt riktig, så förfaller, i afseende på största delen af landet, anledningen till motionen, och jag hemställer, om det kan vara skäl att för förhållandet i en enda provins frångå en princip, som är riktig, nemligen att all jord bör påföras bevillning. Att icke häri må göras en rubbning och denna princip öfvergifvas, har för Utskottet varit en hufvudsaklig anledning att afstyrka bifall till motionen. Motionären har såsom skäl för sin framställning äfven anført, att antagande deraf skulle medföra en utsträckning af de politiska rättigheterna. En sådan förändring tror jag icke borde ega rum på denna väg. Det är hvar och en bekant, att genom ett af högsta domaremagten gifvet utslag den tolkning, som motionären ansett vara den rätta, vunnit helgd; och, då praxis tycks vilja utbilda sig i denna riktning, synes mig en föreskrift i detta syfte vara öfverflödig. Det är klart att, om förslaget bifölles, en ökad inkomst för Staten skulle uppkomma. Men detta synes mig härvidlag vara ett skäl af underordnad vikt, och icke böra verka till bifall.

Af dessa skäl, och då någon förändring i Bevillningsstadgan icke torde denna gång böra ske, anser jag Utskottet hafva handlat rätt, då det föreslagit, att ifrågavarande föreskrifter måtte oförändrade blifva gällande; och jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Almquist, Erik Victor: Det kan icke förnekas, att ett missförhållande eger rum i den af motionären påpekade omständighet, att en och annan löntagare icke får åtnjuta de löneförmåner, som borde komma honom till godo. Likväl synes detta träffa endast ett sådant fåtal, att det icke bör ge anledning till en så genomgripande förändring som den föreslagna. Om motionärens förslag skulle antagas, fordrade billigheten, att detsamma tillämpades icke blott på militära, utan på alla tjänstemän, som hafva boställen; och detta skulle, såsom redan blifvit utveckladt, medföra en alltför stor rubbning i de principer, som nu blifvit antagna. Dessutom skulle genom en sådan förändring en verklig orättvisa komma att uppstå, om innehafvare af boställe och den, som erhåller afkastningen deraf, skulle erlagga samma afgifter. Utskottet har äfven ansett att, om det uppgifna skälet, att förslagets utförande skulle möjliggöra en med grundlagens mening mera öfverensstämmande tillämpning af Riksdags-ordningens stadganden, vore riktigt, äfven andra korporationer, som stå i samma förhållande, borde i detta afseende tagas i öfvervägande. Bolag påföras bevillning, men lottegarne erhålla därför icke de politiska rättigheter och fördelar, som motionären påpekat. En förändring i detta hänseende skulle medföra stor rubbning i förhållandena. På dessa skäl och de, som af Friherre af Ugglas blifvit anförda, anhåller jag om bifall till Utskottets hemställan.

Herr von Geijer: Den värde talaren, som hade ordet näst efter mig, gjorde den anmärkningen vid min motion — såvida jag uppfattade hans mening rätt — att den innebär en väsendtlig afvikelse från den grundsats i Bevillnings-förordningen, att all jord, som icke är Statens, skall påföras fastighetsbevillning. Men är då icke boställsjorden också statsegendom, hvilken, lika väl som kungsgårdarne under Kammar-kollegii värd, lämpligen kan göras fri från fastighetsbevillning, när löntagaren, som får sin lön af boställets afkastning, påføres inkomstbevillning för lönen.

Vidare yttrade samme talare, att utsträckning af de politiska rättigheterna icke borde ske genom förändringar i Bevillnings-förordningen, sådana jag föreslagit. helst som uti ett Högsta Domstolens utslag förfatningarne äro vordne tydde på ett sådant sätt, att de af mig, såsom saknande valrätt till riksdagsman, uppgifne tjänstemän af indelta arméen verkligen kunna blifva denna valrätt genom praxis tillerkände. Jag får i anledning häraf erinra, att hvad jag i detta afseende påvisat uti min motion, liksom ock under mitt förra anförande, är ingenting annat än att *»stundom en officer af indelta arméen, äfven om hans lön uppgår till vida öfver 800 R:dr, måste sakna valrätt till Andra Kammaren, derföre att han icke kan få rösträtt i någon enda kommun inom hela Riket.* Och icke lärer det bland prejudikater i tvistemål om riksdagsmannaval, finnas något Högsta Domstolens utslag, hvarigenom, i uppenbar strid emot Riksdags-ordningen, en medborgare, hvilken icke är röstberättigad i den kommun der han bor, blifvit tillerkänd valrätt och valbarhet till Andra Kammaren. Det torde hända, att antagande af min motion kunde undanrödja flera nu existerande missförhållanden rörande valbarhet till Första Kammaren; men derom har jag ej nämnt någonting uti motionen och vill ej heller nu inlåta mig på det ämnet. För öfrigt har det för mig varit tröstande höra Bevillnings-Utskottets ordförande yttra om motionen, att de deruti föreslagna förändringar icke »under denna riksdag» borde antagas, af hvilka ordalag jag drager den slutsats, att Herr Ordföranden funnit motionen värd beaktande.

Den talare, som sednast hade ordet, påminde om att samma oegentlighet jag anmärkt i afseende å löntagare vid indelta arméen, nemligen att han ej är röstberättigad i kommunen der han bor, äfven gäller om delegare i bolag. Ja detta är sannt, men det är ock ett missförhållande, som ofta blifvit bemärkt; för öfrigt vill jag ej gerna betrakta tjänstemännen vid ett krigsregemente såsom delegare uti ett bolag.

Friherre Staël von Holstein: Lika med motionären anser jag, att kronojord, som är öfverlåten till Statens embets- och tjänstemän såsom lön (åtminstone hvad militieboställen beträffar), bör vara befriad från fastighetsbevillning, men boställsinnehafvaren vara skyldig erlägga bevillning för sin inkomst af bostället efter vanlig bevillningsgrund. Så som nu tillgår, blir skilnaden i erlagd bevillning för lön alltför stor emellan de embets- och tjänstemän, som utå sin lön i kontanta penningar och de, som hafva lön i jord — de förre betala nemligen 1 procent af hela det lönebelopp, som öfverskjuter 300 R:dr, de sednare skola endast betala tre öre per hundra af boställets taxeringsvärde, men äfven denna afgift betala de i verkligheten icke, ty då naturligtvis från bo-

ställets bruttoinkomst måste afdragas alla onera, hvartill fastighetsbevillningen äfven hörer, innan nettobehållningen, som utgör lönen, kan bestämmas, så betalas verkligen ej någon bevillning för lönen.

Herr Nisser: Då jag handlagt sådana ämnen, som här är i fråga, sedan den nya förordningen af år 1863 blef gifven, torde jag kunna lemna några upplysningar. Jag kan väl icke instämma i det förslag, som är framställt, men jag skulle vilja framhålla förhållandet, för att visa nödvändigheten af en förändring i detta afseende. Man vill göra den största rättvisa; men rättvisa på ett håll blir ofta orättvisa på ett annat. Afkomsten af utarrenderade boställen är befriad från bevillning. Om af tvänne löntagare med samma grad och samma lön den ene har sin inkomst af ett bortarrenderadt boställe och den andre har sin lön af kronionde spannmål, så har ingen af dem att skaffa med den jord, som lemna deras inkomster, utan båda uppbära genom regementsskrifvaren sina löner; men den, som har sin lön af det utarrenderade bostället, njuter frihet från bevillning, då sådan måste af den andre erläggas. Då derjemte i vissa trakter kommunalskatter utgå efter bevillning, så är den förre fri derifrån, men icke den sednare. Jag har velat framhålla detta, för att visa, att det är skäl att framdeles tänka på en förändring i detta afseende.

Friherre af Ugglas: I anledning af den siste talarens yttrande att, om en löntagare har sin afkomst af ett boställe, som är utarrenderadt på 30 år, han skulle vara fri från bevillning, då deremot den, som har indelta räntor, måste erlägga sådan, så ber jag att få erinra, att den förre får betala fastighetsbevillning, och om han uppgjort med sin arrendator att bestrida denna utgift, att afkomsten af bostället förminskas i förhållande dertill.

Herr Nisser: Denna anmärkning skulle vara riktig, om löntagaren sjelf utarrenderat sitt boställe, men då det är bortlemnadt på 30 år, uppbär den, som tillträder det under tiden, sin lön deraf utan afdrag, och missförhållandet kvarstår således.

Herr Almquist: Efter min åsigt har den värde talaren missuppfattat detta förhållande. Om ett till en löntagare anslaget boställe blifvit på 30 år utarrenderadt, så har det icke annat inflytande på hans lön, än om han sjelf skötte bostället och uppbar afkastningen deraf; och samma förhållande kvarstår, om en annan löntagare tillträder detsamma. Jag kan icke se, att denne kommer i annan ställning, än den, som utarrenderat bostället.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till densamma och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

§ 8.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Grefve Mörner, Carl Göran: Bevillnings-Utskottet har i en detta Betänkande vidfogad tabell visat, huru den närvarande beskattningen drabbar bankerna. och att densamma icke är lämpad efter den vinst, som rörelsen lemnar en hvar af dem, utan är beroende af en ren tillfällighet. Som bekant är, utgår nemligen beskattningen med 2 R:dr för hvarje tusende R:dr af det högsta beloppet i bankens sedlar, som under föregående året varit på en gång utelöpande. Att denna grund icke medför en jemlik beskattning har Utskottet visat; och sedan uppmärksamheten blifvit derpå fästad, synes mig, att Riksdagen icke bör underlåta att söka rätta missförhållandet. En reservant, Herr Almquist, har också framhållit detta och framställt ett, enligt min åsigt, mera rättvist förslag, nemligen att den extra beskattningen å de enskilda bankerna skulle, utom bevillningen efter andra artikeln af behållna vinsten, och sedan 6 procent å inbetalta grundfondskapitalet blifvit derifrån afdragna, utgå med 6 procent af återstoden utaf denna vinst. Ilvarje bank komme då att skatta efter sin verkliga vinst och icke, på grund af den tillfälliga, möjligen af lokala förhållanden beroende omständigheten, att från en bank en större sedelutgifning egt rum än från en annan. Herr Almquists förslag öfverensstämmer äfven med den grund för beskattning af de sedelutgifvande privatbankerna, som före år 1862 var gällande, endast med förändring, att beloppet af tilläggs-skatten blifvit nedsatt från 9 till 6 procent. Detta förslag kan icke anses böra blifva på något sätt för de enskilda bankerna tryckande, äfvensom den dem föreslagna beskattningen torde befinnas stå i något så när rättvist förhållande till dessa inrättningars vinst. På grund häraf får jag anhålla, att denna punkt måtte till Utskottet återremitteras.

Herr Almquist: Då jag anser den nu gällande grunden för de enskilda bankernas beskattning vara orättvis, enär de, som till följd af stor insättning minst behöfva begagna sin sedelutgifningsrätt, få skatta minst och tvärtom, men jag icke kunnat biträda någon af de i ämnet väckta motioner, så har jag i min reservation framställt det förslag, som af den förre värde talaren omnämndes; och då han upptagit detta förslag, får jag förena mig i anhållan, att punkten måtte återremitteras med det tillägg, att sådant måtte ske med uttryck af gillande utaf de åsichter, jag i min reservation uttalat.

Friherre af Ugglas: De motioner, som i detta afseende blifvit väckta, äro af Friherre von Schultzenheim och Herr Medin, och afse båda en förändring i 3:dje art. af Bevillnings-förordningen, rörande beskattning af enskilda bankernas sedelutgifningsrätt. Sedan det visat sig, att den förhöjning häri, som blifvit föreslagen, skulle verka i motsatt syfte mot hvad motionärerne menat, eller derhän, att de banker, som i större mån begagnade sin sedelutgifningsrätt, skulle beskattas högre, än de, som endast utgåfvo ett mindre belopp sedlar, fastän de

sednares vinst kunde vara större, så förföllo dessa motioner, och man sökte att gå en annan väg. Det förslag, Herr Almqvist framställt, åsyftar en rubbning i 2:dra art. af Bevillningsstadgan, hvarom någon motion icke är väckt. Jag vill icke bestrida, att detta förslag kunde med anledning af Herr Medins motion komma att upptagas; men jag tror icke att det vore fullt öfverensstämmande med grundlagen. Då emellertid frågan är uppkastad, ber jag att derom få säga några ord. De enskilda bankerna beskattas dels efter 2:dra art. för deras inkomst, och dels efter 3:dje art. för deras rättighet att utgifva sedlar. För att vara rättvis, borde man utstryka 3:dje art. och endast hålla sig till den 2:dra. Hvarför vill man då öka beskattningen efter 2:dra art.? Jo, därför att bankerna hafva så stor vinst. De framlagda tabellerna visa att, med undantag af Stockholms enskilda bank, dessa inrättningar icke haft mer än i medeltal 8 å 9 procents behållning. Denna vinst är ganska vacker, men icke är den så särdeles stor, då man besinnar den ansvarighet, som dessa bankers delegare äro underkastade. Hvarföre skola de banker, som hafva sedelutgifningsrätt, äläggas större afgifter af sin vinst, än de som icke hafva sådan rättighet? Vi behöfva icke sträcka våra tankar långt för att finna, att de sednare kunna hafva lika stor behållning som de förra. Vi hafva här i Stockholm en bank, som lemna ett exempel i detta afseende. Jag kan icke se, hvarför denna rörelse skall för sin vinst beskattas högre än andra företag. Vill man bestämma en särskild afgift för sedelutgifningsrätten, så må det så vara; men icke bör man öka denna afgift efter en grund, som ej är med rättvisa och billighet öfverensstämmande.

Herr Bennich: De ifrågavarande motionernas syfte har varit, att beskatta de sedelutgifvande bankerna med något större belopp, än som nu utgår. Om man beräknar vinsten på sedelutgifningsrätten, så skall man finna, att den icke uppgår till mer än 3, högst 4 procent. Hvar och en, som känner till dessa förhållanden, vet, att en bank icke kan hålla sina sedlar i rörelse annat än kortare tider, och banken måste således hålla en vaxlingskassa, som något så när svarar mot de utelöpande sedlarnes belopp. Ser man nu till, huru vinsten beskattas, så finner man att banken skall för maximum af utelöpande sedlar betala en afgift af 2 R:dr för tusen. Under antagande, att de utelöpande sedlarne lemna en behållning af 3 procent, så skulle banken deraf hemta en vinst af 30 R:dr för hvarje tusen R:dr. För dessa 30 R:dr betalar banken 2 R:dr i bevillning, hvilket utgör $7\frac{1}{3}$ procent af behållningen. Högre är visserligen icke någon annan rörelse beskattad, och mer än $7\frac{1}{3}$ procents bevillning kan man väl icke vilja pålägga. Utgår man från den synpunkt, att sedelutgifningsrätten är för Staten skadlig, så må man indraga detta privilegium; men att i en lag tillåta och genom en annan lag söka att förqvälva denna rörelse, är icke rätt och icke Representationen värdigt. Jag talar icke för bankernas räkning, utan ur rättvisans, billighetens och klokhetens synpunkt. Att, sedan vi för icke länge sedan upphävt en bevillningsförfattning, deri det progressiva beskattningssättet var följdt, nu återgå till samma sätt, synes mig icke vara riktigt. Jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan.

Grefve Mörner: Den föregående talaren anmärkte, att det skulle vara orätt att belägga de enskilda bankerna med en särskild beskattning för sedelutgifning, då de erlägga en sådan för inkomst. Jag finner häraf, att min framställning blifvit missförstådd. Herr Abuquists reservation innehåller, att i stället för de 2 R:dr, som nu erläggas per mille af det högsta beloppet, hvartill bankens på en gång utelöpande sedlar under det föregående året uppgått, 6 procent af öfverskottet utaf behållna vinsten, efter afdrag af såväl bevillningen efter 2:dra artikeln som 6 procent å inbetalta grundfondskapitalet, borde såsom tilläggsbevillning erläggas. Detta vore en återgång, men modifierad, till den beskattningsgrund, som var gällande före 1861 års Bevillningsförordning. En talare, som yttrat sig efter mig, ansåg, att privatbankerna icke skulle på sin sedelutgifningsrörelse hafva större vinst än 3 procent. Jag kan icke kontrollera denna uppgift, då, så vidt jag kunnat finna, någon upplysning i detta afseende icke kan hemtas ur bilagorna till Bevillnings-Utskottets Ut-låtande, och jag, såsom icke varande intressent i någon privatbank, icke gjort mig om förhållandet förvissad: men nog förefaller det mig eget, att, då det under en föregående diskussion var fråga om att höja den minsta sedelvalör, som af privatbankerna får utgifvas, man så ifrigt motsatte sig detta under åberopande af bankernas privilegium att utgifva sedlar, men nu deremot vill ifrågasätta att draga in detta privilegium såsom af ringa eller intet värde. Nu söker man att taga saken på denna sida för att dermed imponera på dem, som man tror redan hafva glömt hvad som yttrades för en eller annan vecka sedan. Jag kan icke tro det vara rätt, att, då bolag, som drifva samma rörelse, så olika beskattas, att det ena får vidkännas afgift till belopp, som är många gånger högre än hvad det andra i förhållande till sin vinst utgifver, man icke skulle söka åstadkomma likhet i beskattning dem emellan. Det är endast detta jag ansett mig böra påyrka. Den omständigheten, att den enskilda banken i Stockholm icke hemtar sin hufvudsakliga vinst från sedelutgifning, utan från sin rörelse i öfrigt, kan tilläfsventyrs förklara, att den talare, som hade ordet näst före mig, icke hade något att invända emot att den orimliga beskattningen får fortfara. Jag fortsätter mitt yrkande om återremiss.

Herr Almqvist: För att kunna rätt bedöma denna fråga, måste man hafva klart för sig, hvad grund man har för dessa bankbolag och hvad meningen med dem kan vara. Jag kan icke finna annat än att de blifvit oktrojerade för att bereda lättnad åt industrien. Stöd för denna min åsigt får jag af det beslut, som af Rikets Ständer fattades, då den nuvarande banklagen antogs, att det nemligen skulle bero på Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, om en bank skulle anses behöfzig eller icke. Är det nu så, att man får ause, att dessa bolag äro tillkomna för att gagna den allmänna rörelsen, icke endast för att bereda lottegarne enskild vinst, så måste man ock antaga, att sedelutgifningsrätten blifvit dem meddelad, för att sätta dem i tillfälle motsvara det med dem för det allmänna bästa afsedda gagn. Det var således ett undantagsstadgande, som gjordes för bankerna, och därför har man ansett sig böra pålägga dem en särskild beskattning. Man tänkte sedan efter, från hvilken norm man skulle utgå för att ålägga denna beskattning och beslöt att pålägga

den efter sedelcirkulationen, men icke efter medelbeloppet af sedelcirkulationen under hela årets lopp, utan efter dess storlek en viss dag. Om en beskattning, beroende på en sådan tillfällighet, kan vara rättvis, lemnar jag derhän. Hvar och en, som drifver en industri, blir beskattad efter den inkomst rörelsen lemnar, och det är derifrån jag utgått. Att de enskilda bankerna hafva vinst af sedelutgifningen är utom all fråga, ehuru vinsten icke står i direkt förhållande till den omfattning sedelcirkulationen erhåller. En bank utgifver nemligen icke egna sedlar, så länge andra finnas att tillgå, och därför behöfver banken mindre nyttja sin sedelutgiftningsrätt, om rörelsen är stor i orten.

Jag hemställer då, om det kan vara rättvist, att den bank, som icke behöfver släppa ut sina sedlar, skall betala mindre än den, som för att gagna orten nödgas af denna rätt i vidsträcktare mån begagna sig. Man har sagt, att här är fråga om en högre beskattning. Det har jag dock icke åsyftat utan endast en jemnhet i beskattningen, och efter det förslag, jag framställt, skulle beskattningen blifva lika fördelad, hvilket synes mig vara rättvisare än som förhållandet nu är. Man har derjemte sagt, att bankerna icke gifva så stor vinst. Jag behöfver icke ytttra mig derom, utan vill endast påpeka, att de tabeller, som äro uppgjorda, icke visa den vinst, som verkligen varit, utan endast den, som skulle egt rum, om hela grundfondsbeloppet varit inbetaldt. Jag säger ännu en gång, att jag med mitt förslag endast åsyftar rättvisa och billighet. Man påstår, att mitt förslag vore en återgång till det progressiva beskattningssättet; men det är icke så, ty då skulle beskattningen ökas i samma förhållande som vinsten tilltar, men derom är ingen framställning gjord eller ens af mig påtänkt. Jag anhåller om återremiss, och att min reservation må läggas till grund för en omarbetning af Bevilnings-förordningen i denna del.

Herr Schartau: Frågan om de enskilda sedelutgifvande bankerna har tid efter annan antagit en allt mera vigtig beskaffenhet. I bredd med den större vinst, man sett dessa banker kunna utdela, har det gjort sig gällande en viss afundsjuka. Jag för min del plågas likväl icke deraf. Jag ser gerna, att en hvar, som egnar sig åt ett företag, må derpå skörda vinst, och anser det vara ingenting mindre än beklagligt, om ett land har ett stort antal rika män och rika inrättningar. Det är derföre icke den antydda känslan, som utgör motivet för min framställning. För icke länge sedan har ett förslag här varit under behandling, rörande inskränkning af de enskilda bankernas rätt att få utgifva så små sedlar som hittills. Meningen härmed var tydligen den, att förminska sedelutgifningen. Jag är af den tanke, att det vore bäst och nyttigast, om de enskilda bankerna upphörde att vara sedelutgifvande; och att en bankrörelse kan med fördel drivas utan att utgifva dylika papperslappar, som man och man emellan skola såsom mynt anses, hafva vi nära för ögonen, och behöfver ej bevisas. Då den förra frågan, eller den om bestämmande af ett högre minimum för sedlarnes valörer, var före, kunde man dervid i min tanke ej göra någonting verksamt, då alla banker hafva oktrojer på lång tid. Men nu är frågan, om man ej på annan väg skulle kunna närma sig samma

mål. Jag tror, att man kan komma dit på beskattningsvägen, och anser denna väg vara fullt laglig. Man har frågat, hvarföre pålägga sedelutgifvande banker större beskattning än andra industriella företag? Det finnes två skäl härför. Det ena, att sedelutgifningen är ett privilegium och ett så stort privilegium, att man gärna må vidkännas någon skatt därför. Det andra skälet är det, att detta privilegium är ett för landet farligt privilegium, emedan privatbankerna år från år tillväxa på ett oerhördt sätt, och antagit till praxis, att inrätta ett slags sedelexport, olika provinser emellan, så att en bank i södra eller medelsta delen af landet skickar sina sedlar längst upp i nordnen, eller till en ort, der sådana sedlar icke finnas, och tvärtom. Härigenom har man lyckats att hålla en så omåttlig sedelstock i rörelsen. Derjemte finner man stundom, ett annat tillvägagående, som icke är rätt eller grannliga. Om nemligen någon innehar och företer till inlösen en vaxel på den enskilda banken, ställd i Riksmünt, så söker man påtruga honom, i stället för detta mynt, privatbankens egna papperslappar, så vida han ej förstår att med bestämdhet protestera deremot. Dessa omständigheter adagalägga tydligt, att de enskilda bankerna på sin sedelutgifning förtjena rätt mycket, och därför också tro sig böra hålla mycket på denna rätt. Men det är just denna rätt, jag skulle vilja inskränka, och jag tror, att uti dess begagnande ligger en stor fara, som vi borde söka afvända. Att intet nytt sker under solen, är ett gammalt ordspråk; och vi hafva sett, huru sedelutgifvande banker huserat i andra länder, men ingenstädes hafva de gått så långt som här i sitt bruk af småsedelutgifningsrätten. Vi veta från dessa främmande länder att stora olyckor inträffat derigenom, att en eller flera af sådana inrättningar skött sig mindre väl, och dragit andra med sig i olyckan, under de vindstötter, som äro så vanliga i det kommersiella lifvet. Kan man icke förr eller sednare befara något dylikt, äfven här? Hvilken trygghet gifves för att dessa inrättningar icke hos oss kunna vara underkastade samma vansklighet som på andra ställen? Men hvad skulle följden blifva om något sådant inträffade? Jo, om en sedelutgifvande bank stupade, skulle hela sällskapet utan tvifvel komma illa ut, i synnerhet som deras sedlar äro hvarandra så lika, att allmänheten knappast kan skilja dem ifrån hvarandra. Man förmår kanske icke göra så särdeles mycket i beskattningsväg, men man kan dock göra något. Mig är det fullkomligt likgiltigt, om Staten skulle få några tusen R:dr mer eller mindre i inkomst af privatbankerna i jämförelse med den vinst, som Staten skulle göra, om man kunde bringa det derhän, att de enskilda bankerna upphörde med sin sedelutgifning. Man har omtalat, att åtminstone en eller annan bank funderat på att indraga sina sedlar. Sådant vore klokt, och jag är öfvertygad, att, om sedelutgifningen upphörde, skulle bankerna få mängen delegare, som nu icke vill blifva det. Då vi emellertid icke tills vidare kunna närma oss det mål, som jag anser så eftersträfvansvärdt, på annat sätt, än genom hög beskattning på sedelutgifningen, och detta icke kan tillvägabringas utan Bevillnings-Utskottets medverkan, så får jag förena mig med dem, som yrka återremiss af den föredragna punkten i Betänkandet.

Herr Wærn: Jag skulle på det högsta beklaga, om man skulle frångå den princip i afseende på bevillningen för inkomsten af kapital och arbete, att alla skola skatta i lika förhållande, och jag kan icke vilja, att af någon orsak införes en annan beskattning. Vill man åter, såsom i det fall här är i fråga, alltid hittills varit afsedt, pålägga särskild afgift för monopolet, måste denna rätta sig efter det mått, hvori det sistnämnda begagnas; och det kan icke beskattas på annat sätt, ty, om jag säger, att detta förhållande icke skall ligga till grund, så frångår jag själfva den princip, på hvilken rätten att beskatta i detta fall grundar sig. Att, på sätt en talare yttrat sig, man först har att tänka sig en beskattning, och sedan, huru denna skall utgå, är icke rätt. Jag var närvarande första gången, man pålade enskilda banker skatt, och man ansåg då, att det var just för sedelutgifningsrätten, som de borde beskattas. Man säger, att de enskilda bankerna äro till, för att underlätta den allmänna rörelsen. Jag kan ej neka, att det förefaller mig högst besynnerligt, att, derföre att man gagnar det allmänna, man skulle underkastas en godtycklig beskattning. Snarare borde det väl vara tvärtom, att de, som göra något för det allmänna, skulle hafva mindre skatter. Hvar och en bör skatta efter sin vinst, och hvar och en efter sitt privilegium. På sätt reservanten föreslagit skulle det blifva beroende på den ena banken, i hvad man mån den andra begagnar sitt privilegium, och således skulle en bank skatta mer för sin vinst derföre, att ett annat bolag nyttjat sin sedelutgifningsrätt i större skala. Jag kan icke tänka mig en mera godtycklig beskattningsgrund än denna, och kan icke heller gilla den konsekvens, dit den förer, nemligen att på andras bekostnad utsläppa sedlar efter behag. Den siste värde talaren har andragit två skäl, det första, att sedelutgifningsrätten är ett privilegium, det andra, att denna rätt vore farlig. Hittills hafva våra banker skött sig väl. Skulle vi nu pålägga högre beskattning derföre, att en eller annan sådan möjligen i framtiden kunde sköta sig mindre väl, så vore det i sanning ett högst besynnerligt motiv. Anse vi sedelutgifningsrätten för stor, så kunna vi ändra grunderna derför. Den stora kontroll, som dessa banker hos oss äro underkastade, har hindrat inträffandet af sådana olyckshändelser som i England, der det i detta hänseende är stäldt på ett helt olika sätt.

På grund af hvad jag nu anfört, får jag instämma i Utskottets förslag.

Herr von Koch: Jag tager mig friheten att fästa uppmärksamhet på, att det förslag, som Herr Almqvist framställt, icke gerna kan komma att undergå någon behandling vid denna riksdag. Motioner äro väckta af Friherre Schultzenheim, om 5 eller åtminstone 3 öres stämpelafgift för hvarje sedel af 5 Riksdalers valör, och af Herr Medin, att sedelutgifningsrätten måtte beskattas med $\frac{1}{2}$ af nettobehållningen på sedelutgifningen. Herr Almqvist har föreslagit en beskattning, icke på sedelutgifningen, utan på hela bankvinsten. Då någon motion icke är väckt, och Bevillnings-Utskottet kollektivt icke begagnat sin rätt att väcka förslag i detta fall, utan detta endast är kommet från en reservant, så tror jag icke, att frågan om höjd beskattning efter 2:dra art. å privatbankerna grundlagsenligt kan nu behandlas. Men om Utskot-

tet efter en återremiss finner skäl att höja beskattningen på sedelutgifningen, efter 3:dje art. Bevillnings-förordningen, så har det rätt dertill. och om det skäl, som Herr Schartau anført, vinner gehör, då kan Utskottet höja desse 2 per mille till hur många per mille som helst. Herr Schartau har äfven anført flera allmänna skäl mot privatbankerna och sedelutgifningen. Han anser, att den icke är nyttig för landet. På så-dan grund synes han vilja på en omväg försöka att komma till dess minskning. Men bör icke botemedlet, om sedelutgifningen är skadlig, heldre sökas på banklagstiftningens än på beskattningens väg? För öfrigt tillåter jag mig erinra, att, om man vill hafva en beskattning å banker efter 2:dra art., så bör man icke stadna vid blott sedelutgifvande banker, utan äfven utsträcka denna beskattning till andra bolag och enskilde personer, som drifva bankir rörelse, och hafva vinst på depositioner, upp- och afskrifning m. m. Man måste då taga till grund den allmänna satsen, att all vinst på kapital eller ränta skall beskattas lika. Vill man nu högre beskatta sedelutgifningen, så kan man visst göra en återremiss. Men sådan förhöjning kommer att hårdt drabba banker, som de sista åren icke förtjent något, t. ex. Smålands bank. Jag yrkar bifall till Utskottets Betänkande.

Grefve af Ugglas: Under de många riksdagar, jag deltagit i Bevillnings-Utskottets förhandlingar, har jag alltid uppträdt mot den särskilda beskattningen af bolag. Man har ansett sedelutgifningsrätten vara ett skäl för denna beskattning. Man säger, att den är farlig för landet. Är den då verkligen så farlig? Här om kan sägas mycket. Jag tror för min del ej, att den kan blifva så farlig; men vill dock gå så långt, att jag anser, at det vore väl, om den icke funnes. Men anser man den vara skadlig, så vore det icke Staten värdigt att för denna lilla afgift tillåta något, som vore skadligt. Man tillägger som ett annat skäl, att denna sedelutgifningsrätt skulle inbringa mycket stor vinst. Jag har aldrig kunnat fatta huru den vinst är beskaffad, som går öfver den vinst, hvilken de hafva som delegare i banken och för hvilken de redan erlägga bevillning efter 2:dra artikeln. Jag lemnar denna fråga å sido. Går man ut derifrån, att det är sedelutgifningsrätten som bör beskattas, huru kan man då komma derhän, att, oberoende af denna sedelutgifningsrätt, pålägga en större beskattning. Någon logik ligger icke deri — det måste ligga något annat under. Man är ovänligt stämd mot dessa inrättningar, och jag har till och med hört, att man är afundsjuk på dem. Men vilja vi på grund af sådana känslor pålägga dem en högre beskattning, på hvilken väg hafva vi då slagit in! De enskilde bankerna äro i dag på tapeten, en annan dag kommer turen, att utan rättvisa betungas, till någon annan rörelse, som icke är uppbyren af den allmänna opinionen. Det är en sådan slutföljd, till hvilken vi komma genom denna beskattning. Jag har alltid protesterat mot detta sätt att gå tillväga och måste nu förnya min protest. Jag anser det närvarande beskattningssättet orätt, och skulle vilja, att icke största sedelutsläppningen på en viss dag utan den största sedelemissionen per medium skulle bestämma skatten. Då emellertid detta icke är föreslaget, vill jag icke yrka det. Jag vill blott på det varmaste lägga på hjertat, att vi icke måtte låta förleda oss att på ett slags rörelse utan

skäl lägga högre skatt än på andra, ty då rättvisa icke finnes, så kan en sådan tunga drabba den ene i dag och den andre i morgon.

Herr Wallenberg: Det har blifvit mycket yttrat i denna fråga, som jag icke kan låta passera utan att försöka vederlägga det. Man har sagt, att, då motionen om bestämmande af minimibeloppet af enskilda bankers sedlar till 20 R:dr afslogs, skyllde man på oktrojerna.

Jag ber att få fästa uppmärksamhet vid, att man icke behöfde skylla derpå, utan att man hade tillräckliga skäl att afslå motionen, då den icke afsåg någon nytta för allmänheten, utan endast olägenhet för bankerna. Det är fråga om att ävägbringa rättvisa; men kan det kallas rättvisa, då beskattningen beräknas efter den på en viss dag utelöpande största sedelstocken, och denna kan utgöra 25 procent mer än medelsiffran. Den är orättvis därför, att, då man beskattar en sedelstock, man bör beskatta den, som förskaffar fördel, och då bör man afdraga främmande bankers ineliggande sedlar, hvarigenom det blefve en helt annan siffra — endast 50 procent af hvad som nu betalas. Man säger, att man för den högste behållningen erlägger proportionsvis mindre afgift. Lagen säger, att man för inkomst af kapital och arbete skall erlägga 1 på 50; men sedan har man för bankrörelsen den exceptionela lagstiftningen. Jag kan icke finna något skäl, hvarför Stockholms bank skulle betala 6 procent i stället för 1 därför, att Umeå bank behöfver utgifva mycket sedlar. Hvad sedelutgifningsrätten angår, så anser jag, att den kan reformeras, och mycket är redan gjordt i detta hänseende; men icke af dem, som äro afundsjuke på bankerna, utan af dem, som erkänna deras nytta och vilja göra dessa säkrare. Man hade förr rättighet att gifva ut sedlar mot kreditiver som säkerhet; men detta är nu bortstruket och man får endast begagna grundfonden till detta ändamål. Då på samma gång alla stadganden för sedelutgifning äro så skärpta, måste det nu mera vara underslef eller grof vårdslöshet, för att någon fara i detta hänseende skall kunna uppstå. En talare har yttrat, att det skulle betrygga allmänheten för fara, om man borttager sedelutgifningsrätten från de enskilda bankerna. Jag tror, att man kommer mycket längre, i att göra rätt än tvärtom, med de privata institutioner, som hafva lagen öfver sig och icke lagstiftarne till principaler. En talare har äfven yttrat, att, om en bank stupade, skulle hela »sällskapet» gå öfver ända. Det är en vacker tanke, men något öfverdrifven! Jag tror, att de såväl som andra aktiesällskap kunna stupa; men då skola nog andra stå upp. Vi kunna skatta oss lycklige att på 30 år icke någon sådan katastrof kunnat uppvisas, och det är en erfarenhet, som bör verka lugnande. Man har sagt, att bankväsendet har huserat i andra länder. Här kan man icke säga, att de hafva huserat. De hafva drifvit en på lagliga bestämmelser grundad rörelse. De hafva till en stor del varit styrda som gagneliga stifelser af personer, som icke därför erhållit någon ersättning. Men jag säger därför icke, att man har att begära, att vi endast skola vara till för det allmänna bästa, utan att vi för egen räkning skulle hafva någon vinst. Det har blifvit sagdt, att, sedan flera banker tillkommit, har mängden af sedlar ökats. Förhållandet är motsatt. Vid 1865 års slut utgjorde totalbeloppet af utelöpande sedlar och vid 1866 års slut . . . Skilnaden har varit mindre i Riks-

i Riksbanken än i de enskilda bankerna. Jag tror, att sedelutgifningsrörelsen blifvit mindre lönande som inkomstkälla och de hafva därför måst slå sig på annan bankrörelse. Hvad nu sedelutgifningsrätten beträffar, som man påstår vara så skadlig; men som jag anser vara gagnelig, så kunna de stora bankerna mycket väl existera utan denna rätt; men deremot tror jag, att de flesta små afdelningskontoren skulle indragas, om sedelutgifningsrätten upphörde, ty de kunna icke ligga inne med räntelös kassa, om den icke består af deras egna sedlar. Då bankerna blifva så rika, att de ändock kunna ligga inne med en betydlig kassa, kan man minska sedelutgifningsrätten; men att nu göra det, vore att öka den förlägenhet, som ett särskildt Utskott är tillsatt för att minska. Man har sagt, att det kan vara likgiltigt, om Staten får något mer eller mindre i inkomst, och att syftmålet med den höjda beskattningen vore att skada bankerna. Det är en skön bekännelse!

Jag trodde, att vi sysselsatte oss med bevillningsstadgan, för att få inkomster till Staten. Vill man ändra banklagen, så vore det ridderligare att säga, vi vilja hafva bort sedelutgifningsrätten; men en sådan motion har icke blifvit väckt. Man upprepar ständigt, att sedelutgifningsrätten är ett privilegium. Det må så vara, att den är ett privilegium; men ett privilegium, som hvem som helst kan få, som anmäler sig. Om detta skall vara grunden för att denna rörelse skall undertryckas, så finnas ännu många privilegier, som äro af vida skadligare natur än detta. Man må komma ihåg det gamla ordspråket: hodie mihi, cras tibi. En dag skall man väl äfven vända sig mot dem. Man stiftar lagar, men de, som följa dem, få icke förtjena, men få ärfva. Jag är ledsen säga, att man här i landet icke vill låta folk förtjena. Om jag som enskild diskontör tager stor förtjenst, så har man intet deremot, men lägger jag fram min bok och visar, huru det är, så kan man icke förlita sig dermed. Vill man slopa de enskilda bankerna, så är det en rättighet; men man bör icke söka underminera en rörelse, så länge den är laglig.

Grefve Mörner: Jag skall icke upptaga tiden med att besvara den siste talarens yttrande, som synts mig röra något helt annat än saken. Väl ordades under hans argumentation mycket om ovilja mot bankerna och om orättvisa, men då jag med mitt yrkande om återremiss endast åsyftat att få en jemnare fördelning af beskattningen bankerna emellan, anser jag hans yttranden icke på mig ega någon tillämpning. Då fråga är om ett privilegium, som skall beskattas, så måste man göra sig reda för, hvaruti detta privilegium består, och då finna vi, att de enskilda bankerna äro i åtnjutande icke blott af sedelutgifningsrätten, utan af många andra förmåner, såsom att få lika skyndsamt handräckning i exekutiv väg som Riksbanken, med mera. Några talare hafva sagt, att dessa banker sköta sig så väl, under det åter andra påstå, att det finnes dylika inrättningar, som skötas på sådant sätt, att de icke lemna någon utdelning. Häruti ligger, såsom mig synes, en motsägelse. Jag vill icke upprifva några redan läkta sår; men nog har jag varit med under tider, då det icke varit så alldeles helt med bankernas soliditet, och kanske har jag i min ringa mån varit mera verk-

sam för att hålla dem uppe, än mången kanske nu skulle vilja äfventyra. En talare ansåg obilligt, att en bank skulle beskattas hårdare därför, att en annan bank i större mått begagnade sin sedelutgifningsrätt. Hvarpå detta resonement skulle utgöra svar, kan jag icke fatta. ty jag har icke hört någon påyrka en så besynnerlig sats. Men vill man lägga skatt på privilegier, så torde man kunna gå tillväga på samma sätt som bankerna sjelfva, då de bevilja kreditiver. De taga nemligen först så hög ränta å sina penningar, som de anse sig kunna få, och sedan tillägga de under hvarjehanda rubriker åtskilliga tilläggsavgifter. Det har blifvit sagdt, att man icke borde särskildt beskatta sedelutgifningsrätten, om man icke ansåg den vara skadlig. Den värde talaren, som yttrade detta, trodde förmodligen då, att den 3:dje artikeln i Bevillnings-förordningen endast var tillkommen för att beskatta skadliga företag. Men detta är ett misstag. Är det t. ex. något skadligt uti, att vid Dylta tillverka svafvel eller att ega ett hemman af frälse-natur? Nej, men det är för de särskilda fördelar, hvilka med den omnämnda tillverkningen och de nyss berörda hemmanen äro förenade, som särskilda avgifter äro bestämda, och dessa böra utgå proportionaliter till fördelarne och den behållning de lemna. Jag fortfar i mitt yrkande.

Friherre af Ugglas: Grefve Mörner har yttrat, att yrkandet på återremiss endast afsåg att få en jemnare beskattning på de enskilda bankernas vinst. Jag ber då att få påpeka Herr Schartaus yrkande. Han har öppet förklarat, att han ogillar sedelutgifningsrätten, och därför önskar en högre beskattning; men att detta icke leder till en jemnare fördelning synes af den tabell, som åtföljer Betänkandet.

Allt hvad jag ökar på skatten af privilegiet, så ökar det denna ojemnhet, och således kan Herr Schartau icke afse någon jemn fördelning utan endast att förqväfva denna rörelse. Grefve Mörner vill utstryka hela beskattningen på privilegiet, men öka beskattningen efter 3:dje artikeln. Borttager jag bevillningen efter 3:dje art., så kvarstår ojemnheter af 2:dra art., om den icke ändras. Således afsåg Grefve Mörners förslag att åstadkomma en högre exceptionel beskattning, mot hvilken jag måste afgifva min reservation. Jag kan icke finna någon rättvisa deri, att, då jag lägger skatt på banker, jag icke äfven skulle lägga skatt på andra, som drifva denna rörelse. Det är en farlig väg, vi befinna oss på. Jag tror, att ett bifall till Utskottets Betänkande är nödvändigt för att motverka vidare fortskridande på denna väg. En återremiss kan icke medföra några resultat, då någon motion icke är väckt och Bevillnings-Utskottet icke ansett någon förändring böra ske. Jag får därför anhålla om bifall till Utskottets Betänkande.

Herr Nordström: Diskussionen har företrädesvis vändt sig omkring frågan om de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, och huruvida denna rättighet vore så nyttig, att den förtjente bibehållas eller icke, äfvensom i sammanhang dermed blifvit satt i fråga, huruvida rättigheten att stifta bankbolag borde, såsom sådan, vara fri, eller på ett eller annat sätt begränsad.

Jag utbeder mig att äfven få yttra några ord rörande detta ganska viktiga ämne, och frågar till en början: hvad är i sjelfva verket en

banksedel, banknot, eller hvad man må benämna sådana värdepapper? Den är till sitt begrepp helt enkelt en anvisning på ett visst belopp *mynt*, för sedelns innehafvare vid anfordran tillgängligt uti uppgifven kassa. Det gifves emellertid, såsom en hvar vet, flera andra slags anvisningar på mynt, att utbetalas vid anfordran, eller viss tid efter uppvisandet. De hafva från de olika praktiska behofven fått sitt upphof, och lagen har i öfverensstämmelse dermed ordnat dem under vissa regler. Sådana äro vexaslar och invisningar, m. m., hvilka äfvenså i cirkulationen begagnas såsom betalningsmedel. Olikheten emellan dem och banksedlar ligger deruti, att, då vexaslar och invisningar kunna efter omständigheterna lyda antingen på innehafvaren, eller viss man, och ställas till betalning vid anfordran, eller efter viss tid, banksedlarna alltid måste lyda på innehafvaren och inlösas vid anfordran, och att, då vexaslar och invisningar kunna utfärdas af hvilken bankir eller hvilken annan person som helst, den der eger råda öfver sitt gods, lagen, med afscende på banksedlarnes större betydelse för cirkulationen och på de fastare garantier, som allmän rättssäkerhet med hänsigt till deras inlösbarhet påkallar, förklarar sådana icke få utfärdas af andra, än vederbörligen oktroyerade och med tillräckliga, af lagen närmare bestämda, fonder försedda bolag.

Alla dessa omständigheter förändra dock ej banksedlarnes generiska begrepp, eller deras egenskap att vara anvisningar på mynt, som vid anfordran till innehafvaren skall utbetalas, och de bolag, hvilka fullgjort de för deras inlösbarhet genom lag fastställda garantier, kunna derföre på giltig rättsgrund lika litet hindras från deras utgifvande i rörelsen, som en bankir rättsenligt kunde förbjudas att utgifva vexaslar eller invisningar.

Man skall, måhända, häremot invända, att på enahanda skäl, som samhället genom sin lagstiftande magt är befogadt, att, ur synpunkten af allmän rättssäkerhet och allmän nytta, uppställa vissa förbehåll och vilkor för banksedlars utgifvande, borde det ock vara befogadt att alldeles förbjuda deras utfärdande. Svaret derpå är, att hvad som till sin princip är rätt och behörigt, det kan det fria samhället icke till utöfning förbjuda, utan endast fordra garantier för det rätta bruket deraf. Missbruket får ej förhindra det goda bruket; det förra må, så vidt ske kan, förekommas, det sednare måste få förblifva vid sin goda rätt.

Vid en öfverblick på banksedlarnes betydelse för cirkulationen må man erinra sig, att *hvarje slags materielt värde*, — för att nu endast hålla sig dervid, — hvilket innehåll, gestalt eller form, det än må ega, är en produkt af människans arbete i förening med vissa andra faktorer, att äfven mynt eller penningar ur denna synpunkt är ett genom människans arbete alstradt materielt värde, dock så, att det endast är genom produktion af förbrukliga *varor* i första rummet, som *penningar* kunna förvärfvas i det andra, att vidare penningkvantiteternas värden, såsom sådana, för begreppet bestämmas af de kvantiteter förbrukliga varor, som genom de förra kunna förvärfvas, och således att, ju större utsträckning den materiela verksamheten i samhället kan erhålla, eller ju större tillvexten af den producerande varumassan är, desto mer måste äfven penningmassan ökas, ehuru särskilda omständigheter för någon tid kunna verka derhän, att förhållandet dervid icke alltid är proportionerligt.

Myntade penningar representera sålunda inom cirkulationen alla slags varuvärden, allt efter köparens åstundan, och då banksedlarne åter i sin mening representera mynt, kunde man, om man finge skämta utan att träda den inre sanningen för nära, säga att, till exempel, allt hvad vi, Mine Herrar ledamöter af denna Kammare, bära på oss, äfven är banksedlar, ehuru mindre användbara för cirkulationen, än de äkta och verkliga.

Det är erfarenheten och bekvämligheten, som först uppfunnit bruket att för varuhandeln och penningomsättningen, i stället för myntade penningar, begagna från hand i hand löpande anvisningar på mynt i respektiva kassor och låta detta förblifva i hvila tills anfordran sker; krediten har sedermera utbildat bruket, och gjort deraf hvad vår tids erfarenhet upplyser oss om. Sådan är ock banksedlarnes upprinnelse; sjelfva namnet på vår Riksbanks äldsta sedlar, nemligen bankotransport-sedlar, antyder äfven detta. Och är det af allt detta en klar följd, på ena sidan, att bruket af banksedlar, betraktadt ur principiell synpunkt, icke innefattar något, som kunde framställa giltig rättsgrund för ett förbud mot utgifvande af banksedlar från privatbankerna, och på den andra, att deras emission, så vidt allt annat derpå inverkan förblifver normalt, alltid till beloppet i sin mån måste bero af varucirkulationens och affärlifvets behof.

Hvad som åter icke kan sägas vara normalt och sakenligt, det är den åt privatbankerna tillerkända rättigheten att vid anfordran inlösa sina i omlopp satta sedlar med Riksbankens sedlar. Enligt 72 § Regeringsformen äro Riksbankens sedlar, så länge de med silver inlösas, tillagd den tvångskurs, att en hvar är förbunden att i betalning för sin fordran emottaga sådana. Denna regel har nu äfven blifvit tillämpad på de fordringar, allmänheten hos en sedelutgifvande privatbank eger såsom innehafvare af dennas i omlopp satta sedlar. Dervid har man dock förbisett, att hvarje banksedel enligt sitt begrepp och sin bestämmelse är *en anvisning på mynt* att lyftas omedelbart på uppgifvet ställe, och att en så beskaffad fordran är af ett alldeles eget slag. Motiverna för den åt Riksbankssedlarne tillerkända tvångskurs ega här icke tillämplighet, utan borde hvarje sedelutgifvande bank vara, likasom Riksbanken, förpligtad att vid anfordran inlösa sina sedlar med verkligt mynt.

Denna tanke, redan uttalad i Finans-komitéens Betänkande från början af år 1863, torde sannolikt för mängen ännu synas opraktisk, emedan den är ny; men visst är, att i andra länder, der privatbanker med sedelutgifningsrätt få inrättas, man knappt skulle kunna fatta, att en sedelutgifvande bank förklarades berättigad att inlösa sina sedlar med en annan sedelutgifvande banks sedlar, vore ock denna sednare en stats- eller riksbank. Det är endast under förhållanden, som avvika från de normala, som tvångskurs tilldelas någon viss banks sedlar, för att upphöra när de speciella motiverna dertill upphört att verka. Hos oss deremot, der tillföre under en lång följd af år Riksbanken befunnit sig i fallisementstillstånd, till oberäknelig skada för alla egendomsvärden och den allmänna rörelsen, har man så småningom blifvit så införlifvad med tanken på banksedlar med tvångskurs, att man, sedan från år 1834 fallisementstillståndet upphört, knappt kan skilja

sig från vanorna ifrån äldre tider. Det kostade mycket arbete, innan man kunde besluta sig till att afstå från skillings- eller småsedlarne och ersätta dem i cirkulationen med myntade penningar. När åter fråga blifvit väckt, att afskaffa sedlarne på en R:dr R:nt, som dock endast utgöra *en fjerdedel* af vår verkliga myntenhet, eller silfverspecien, har samma blinda förkärlek för hvad man benämner pappersmynt, d. v. s. banksedlar, vunnit öfverhanden, och ledt till förslagets förkastande. Enligt Riksbankens böcker uppgå likväl för det närvarande utelöpande sedlarne på en R:dr till mer än *fyra* millioner R:dr, ehuru det är uppenbart, att, om detta belopp uti metalliskt mynt uppfyllde cirkulationen, redan derigenom en högst väsendtlig, städse befintlig, förstärkning af vår s. k. realisation skulle uppkomma, och i sammanhang dermed i sin mån af vår kredit.

Det är emellertid under inflytelsen af denna förkärlek till, eller vana vid banksedlar, som man förbisett det principstridiga uti, att tillåta en sedelutgifvande bank att invexla sina sedlar med sedlar af en annan bank, derföre, att dessa sedlare äro försedda med tvångskurs; och om vårt nuvarande privatbanksväsende innehåller något falskt och vådligt, är efter min öfvertygelse roten dertill att söka uti omförmälda omständigheter i främsta rummet. Vill man afhjelpa det onda, bör det alltså angripas vid roten, och silfverutvexling föreskrifvas privatbankerna lika väl, som Riksbanken. Den s. k. realisationen skulle derpå väsendtligen vinna i styrka, och sedelutgifvande privatbanker komma att intaga en naturlig och själfständig position bland häfstängerna för cirkulationens stora drifhjul. Hvad angå de så ofta framhållna olägenheterna af penningremisser från ort till annan, om små sedelvalörer ej funnes, kan man vara förvissad om, att sådana olägenheter, med ledning af erfarenheten från andra länder i liknande afseenden, snart skulle jemnas.

Under diskussionen i dag i ifrågavarande ämne har det ock blifvit anmärkt, att privatbankernas sedelemission verkar tryckande på Riksbanken och dess metalliska kassa. Att likväl detta icke är förhållandet, utvisar Finans-komitéens ofvannämnda Betänkande, som särskildt utreder detta i enlighet med Riksbankens egna räkenskaper från år 1834 till år 1860.

Emellertid, sedan jag yttrat mina åsigter om hufvudgrunderna för sedelutgifvande privatbankers verksamhet, må det ock tillåtas mig att anmärka ett och annat missbruk af dem. Såsom sådant anser jag deras begär, att på sedelutgifningen vilja *såsom ändamål* grunda spekulation på vinst, hvilket visar sig uti deras bemödande att sprida sina sedlar till omlopp i trakter, långt aflägsna från den trakt, der de sjelfva residera. Deras sedelutgifningsrätt borde dock endast förblifva ett *medel* för deras rörelses upprätthållande i ostörd gång i deras egen bygd, och emissionen i förening med skyldigheten, att invexla vid anfordran sina sedlar med silfver, skulle då stanna inom naturliga och lätt kontrollerade gränser. Sådan är det Skottska privatbankssystemets princip; och vaksammare kontrollanter, än privatbankerna sjelfva på hvarandra, finnas icke. En privatbankssedel, cirkulerande i en för densamma främmande trakt, kan ej undgå att väcka något mistroende, och om man likväl af omständigheterna är föranlåten att emottaga den, grundlägges dock derigenom ett missnöje, som söker gifva sig luft och dervid, lätteligen

misstagande sig om rätta anledningen till det öfverklagade onda, tror botemedlet ligga uti tillintetgörelse af hela institutionen, då endast en reform vore behöffig å vissa fundamentala stycken. Ju större den efter behöfvat jemnade massan af cirkulerande verkligt mynt inom ett land är, desto större styrka eger det att motstå s. k. kriser, och om man hos oss mera aktade på hvad vi af främmande länder i detta hänseende hafva att lära, skulle man sannolikt komma till beslut att genom ändamålsenliga anordningar i ofvan antydda syftning befria sig från de ständigt återkommande bekymmer, som framkallas af fruktan för realisationens bestånd, ett bestånd, som särskildt äfventyras genom bibehållande af alltför små sedelvalörer, hvarigenom silfrets utströmmande underlättas.

Jag afstyrker med afseende på allt detta alla principstridiga palliativkurer, och önskar att den reform, som erfordras, måtte vidtagas på rätta stället.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels återremiss deraf; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till densamma och, då dervid svarades talrika och starka ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Grefve Mörner begärde votering.

Uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets i Betänkandet N:o 11 under § 15 gjorda hemställan, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, återförvisar Kammaren denna hemställan.»

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 20.

§ 61.

Herr Landgren:

Herr Almquist: Tvänne hufvudsakliga skäl hafva föranledt Utskottet att afstyrka Herr Landgrens ifrågavarande motion. Det ena har varit, att Utskottet ansett, att man borde bibehålla den princip, som ligger till grund för hela vårt beskattningsväsende. Ordföranderne i den första instansen, Bevillningsberedningen, äro sjelfskrifne ledamöter i Taxeringskomitéen, och denna uppsätter förslag till ledamöter i Pröfningskomitéen, hvilken derefter tillsättes af Konungens Befallningshafvande. Till följd af denna sammansättning utaf de olika instanserna kunna de åsichter, som gjort sig gällande i den första instansen, bibehållas genom de öfriga, hvarförutan den fördelen vinnes, att i Pröfnings-

komitéen, der besvär skola upptagas till pröfning, personer finnas, som hafva kännedom om de förhållanden, hvilka legat till grund för den verkställda, men klandrade uppskattningen. Om Herr Landgrens förslag antoges, kunde det hända, att helt och hållet andra personer än de, som deltagit i den föregående taxeringen, finge slutligen bestämma öfver densamma. Utskottet har vidare fruktat, att, om landstingen finge bestyr med taxeringen, den begränsade tid, som är fastställd för deras verksamhet under hvarje år, icke skulle blifva tillräcklig, och Utskottet har hemtat anledning till en sådan fruktan uti den omständighet, att flera landsting redan begagnat hela den tillätna tiden af 8 dagar, utan att de haft det besvärliga och tidsödande arbetet med taxering.

Jag får på dessa skäl anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad och Utskottets hemställan bifölls.

Utskottets i slutet af Betänkandet gjorda anmälan.

Lades till handlingarne.

Föredrogs anyo Banko- och Lag-Utskottets den 23 och 26 sistlidne Mars bordlagda Utlåtande N:o 1, i anledning af väckta motioner, angående ändring af lagens stadgande om ränta.

1:sta och 2:dra punkterna.

Herr Dickson Axel: Det torde vara klart, att min motion icke är väckt i långifvarens intresse, då denne icke står under någon undantagslagstiftning, utan att den afser att bereda lättnad för den lånesökande, hvilken är ställd under en för honom ganska svår undantagslagstiftning. Om den lånesökande erbjuder inteckning såsom säkerhet, svarar långifvaren, att han derå icke får taga mera än 6 procent, men att han mot lika god säkerhet kan erhålla 10 procent, och att han derföre icke kan bispringa inteckningshafvaren.

Det är mycket välment att sålunda sätta inteckningshafvaren under förmyndarskap, men icke gagnar det honom. Det har blifvit sagdt, att det vore mycket bättre för en jordegare att gifva in sin stat än att betala högre än 6 procents ränta, då hans jord lemnar så ringa afkastning, men en fastighetssegare kan ju befinna sig i endast en tillfällig förlägenhet och det vore väl hårdt, om han skulle blifva totalt ruinerad, derföre att han behöfde låna vid ett tillfälle, då räntefoten vore hög. Om också jordegaren säljer sin egendom, får han dock icke i dessa tider så mycket betaldt derför, att hans ruin han undvikas. Man har jemfört jordegaren, hvilken behöfver inteckna sin egendom, med en person, som belånar en silfversked i pantinrättningen, och sagt, att det vore vida klokare af denne att sälja skeden än att belåna den. Men, någon jemförelse kan, enligt min tanke, icke ega rum i detta fall, ty silfverskeden har alltid silfvervärdet och är disponibel såsom ädel metall.

Utskottet yttrar i sitt Betänkande »att den lagbestämmelse, i hvilken ändring nu ifrågasättes, ännu är helt ny, samt att densamma till

sin beskaffenhet är ett öfvergångsstadgande från förut gällande lag om en viss ränta, såsom den högsta lagliga.» Ja, den har varit ett öfvergångsstadgande, men detta har varit särdeles ofördelaktigt för de fastighetsägare, som behöft belåna sina fastigheter, och det är derföre jag föreslagit att räntan måtte frigifvas. Jag anhåller om återremiss af Betänkandet och att min motion måtte blifva bifallen med den modifikation, Herr Wallenberg deri föreslagit.

Herr von Gegerfelt: Jag får i denna fråga återopå en vid Utskottets Betänkande fogad reservation. De grunder, på hvilka jag stödt min från Utskottets majoritet skiljaktiga mening, äro hufvudsakligen desamma som af öfriga reservanter blifvit anförda. Skiljaktigheten afser endast grundsatsernas tillämpning i lagstiftningen, och denna skiljaktighet torde lätteligen kunna sammanjemkas genom ärendets återremitterande, för den händelse att Kammarens majoritet skulle godkänna dessa grundsatser. För det närvarande finnas väl få, som icke erkänna principenligheten af ränteaftalets frihet d. v. s. rättvisan deraf, att egaren af det fria kapitalet, representeradt genom penningen, har enahanda rätt som egaren af det bundna att vid uthyrande af sin egendom betinga sig den ersättning, hvarom han kan med hyresmannen öfverenskomma. Äfvenledes torde man vara ense om gagneligheten deraf, att räntefotens fria höjande och sänkning får medverka till upprätthållande af det normala förhållandet emellan fritt och bundet kapital, eller, när detta är rubbadt, medverka till dess återställande. Det torde hufvudsakligen vara för öfvergången från den äldre lagstiftningen, som man fruktar, det torde vara om tidpunkten för en sådan öfvergång, man tvistar. Grundsatsen har blifvit erkänd inom lagstiftningen genom 1864 års förordning, men den har derigenom blifvit endast till hälften tillämpad, och genom denna halfva mesure har frågan om stegets uttagande kommit i det skick, att det snarare är fråga om låntagares än långgifvares rätt, att det är mindre fråga om att låna ut, än om rätten att få låna. Kapitalets oemotståndliga lag är att söka användning der det vinner mesta fördelen med gemensamt afseende å säkerheten och afkastningen. Vanans och tröghetens förenade magt kan väl för en tid bibehålla det i de gamla nötta sparen, men i längden låter detta sig icke göra. Under de sednare åren hafva i allmänhet de, som tagit lån på kortare förfallotider och haft annan säkerhet än inteckningar i fast egendom att erbjuda, kunnat hos de laglydige få sina behof af lån fylla, visserligen mot något högre ränta än förr, men de, som behöft lån mot inteckningssäkerhet, hafva ofta måst vända sig till sådana långifvare, som satt sig öfver lagen, och, genom befrielsen från konkurrens med de laglydige, kommit i tillfälle att ännu mera höja sina anspråk. Lagstiftningen har icke kunnat förbjuda en innehafvare af en stående fordran att uppsäga den och placera kapitalet der större vinst kan erhållas, men den har förbjudit låntagaren att åtaga sig den högre räntan. Lagstiftningen har vidare icke ansett sig kunna förbjuda en fordringsägare att begagna sig af gäldenärens betryckta ställning och genom inköp af hans egendom hålla sig skadeslös, men deremot har lagen icke tillåtit dem att i låneväg uppgöra affären på det för dem begge fördelaktigaste sätt. För min del kan jag icke anse en sådan lagstiftning klok, väl-

betänkt eller rättvis. Utskottet har kallat denna inskränkning i rösteaftalets frihet för ett öfvergångsstadgande. Det är ett öfvergångsstadgande, men ett öfvergångsstadgande, som man måste tillerkänna så snar öfvergång som möjligt. De skäl, hvarpå Utskottet stödt sitt afstyrkande af de väckta motionerna, hafva till antalet varit trenne. Först den omständighet, att under den tid, som förflutit sedan 1864 års Förordning utkom, erfarenheten varit ofullständig i anseende till näringsarnes betryckta ställning, att förhållandet emellan tillgång och efterfrågan icke kunnat fritt göra sig gällande, då penningeströmmen dragit sig till bankerna, samt slutligen att jordbrukarne skulle vara obenägne för den ifrågakämda förändringen. Jag lyckönskar de skuldsatte fastighetsegare, som icke redan haft tillräcklig erfarenhet af den genom 1864 års Förordning viktagna halfnesure. Säker är, att erfarenheten icke kan vinna annat än under ogynnsamma förhållanden, ty, då förhållandena äro gynnsamma och räntan låg, är räntelagen utan verkan. Hvad Utskottet menar dermed, att frihet i förhållandet emellan tillgång och efterfrågan icke finnes, förstår jag icke, men det förstår jag, att efterfrågan på kapital under den nuvarande lagstiftningen icke är fri; och det är sådan frihet motionären afsett. Att leda penningeströmmen tillbaka till jordbruket på annat sätt än genom räntans frigifvande, är lika omöjligt, som att leda vattenströmmen uppåt. Hvad slutligen beträffar jordbrukarnes obenägenhet för förändringen, så har jag ansett mig böra uttala min åsigt, och har sökt stödja den på skäl och bevis. Motionernas motståndare äro nog kraftigt representerade, för att sjelfva göra sin åsigt gällande, och stödja den på skäl och bevis.

Jag får yrka återremiss i det syfte, att det i min reservation framställda förslag måtte antagas.

Herr Holmberg: Så väl motionärernes och reservanternes förslag som äfven Utskottets afstyrkande deraf åsyfta vinnande af samma ändamål, eller att för den skuldsatte fastighetsegaren i största möjliga mån minska olägenheten af hans skuldsättning. Detta är jemväl det mål, hvartill jag i denna fråga vill komma. Lika med många andra, anser äfven jag, att ränteaftalet bör i sinom tid i allo frigöras, men då den betydliga skuldsättning, hvarmed den stora mängden af fastighetsegare nu är belastad, tillkommit och utvecklat sig under det räntan ej kunnat höjas utöfver 6 procent, samt deras ekonomiska bestånd utan tvifvel skulle i de flesta fall äfventyras, derest de under längre tid måste vidkännas betalning af högre ränta än 6 procent, så synes det mig vara lika otvifvelaktigt, att det för denna stora mängd af fastighetsegare skulle vara till synnerligt mehn, om ränteaftalet fullt frigjordes under de förhållanden, som nu existera, och möjligen komma att länge fortfara, nemligen att beloppet af de penningar, som utlemnas såsom stående lån, är så ringa, emot det, som i sådant afseende af fastighetsegare behöfvas; deraf ock nödvändigt måste följa, att den allmänna räntan för intecknade stående lån skulle blifva högst obetydligt stegrad. Det vissa synes mig vara, att de högst betydliga belopp, som mot hos fastighetsegare intecknade skuldebref äro placerade i allmänna kassorna, och i de många privatbankerna såsom grundfondshandlingar.

och hvilka för närvarande ej kunna belastas med högre ränta än 6 procent, skulle, om ränteaftalet blefve fritt, komma att draga högre ränta, lika säkert som gäldenärerna skulle vara tvungne att dermed åtnöjas. Man har ju erfarit, att vid den sednaste och den näst föregångna statsrevisionen anmärkning gjorts derå, att förvaltningen af dåvarande Kongl. Krigskollegii-fonden icke begagnat sig af omständigheterna, och af sina gäldenärer tilltvingat sig högsta möjliga ränta. När detta kunnat ske under nuvarande förhållanden, huru mycket mera vore det ej att befara framdeles: med de medel, som af förmyndare och andra utlemnas såsom stående lån, och hvilka ej äro ringa, skulle äfvenledes gå på samma sätt: och deras antal, som genom ränteaftalets frigifvande skulle tillskyndas skada, eller kanske snarare ruin, är högst betydligt öfvervägande deras, som skulle kunna hjälpa sig fram med in-tecknade stående lån, mot hvilken räntefot som helst. Häraf följer ock, att, förr än den allmänna penningställningen visat någon stadig förbättring, eller sådana inrättningar, som äro afsedda att lemna fastighetsegare amorteringslån på drägliga villkor, härmed kunna vara de skuldsatte fastighetsegarne till hjälp. jag icke vågar bidraga till räntans fullkomliga frigörande, vare sig det sker på det direkta sätt, som Herr Dickson och Lindström föreslagit, eller på de indirekta sätt, som Herr Wallenberg och reservanterne föreslagit, och hvilka äro nästan lika verksamma, helst en omslagsrevers med hypothek af en in-teckning i sina verkningar föga skiljer sig från en in-tecknad revers. Deremot medgifver jag villigt, att det i fastighetsegarnes välförstådda intresse hvarken är nödigt, eller ens rådligt att längre bibehålla den nu stadgade skilnaden i afseende å räntefoten för högst sex månaders lån, om det sker mot in-teckningssäkerhet eller utan sådan. Den har tillkommit såsom en förmån för fastighetsegaren, men verkar tvärtom till hans skada, ty om han under en tid, då räntan för tillfället är högre än 6 procent, behöfver förskaffa sig ett lån å någon bankinrättning eller annorledes på högst sex månaders tid och högre ränta än 6 procent, men ej har att tillgå annan säkerhetshandling än en in-teckning, så är det honom icke tillåtet att lagligen begagna sig af in-teckningssäkerheten, utan måste han antingen anlita någon om borgen eller vexel-accept, eller ock, derest detta i följd af misskredit eller af annan orsak ej lätt låter sig göras, icke erhålla det behöfliga lånet hos andra än s. k. procentare. Jag skulle därför vilja i den mån bifalla Herr Dicksons och Lindströms motioner, att, på sätt förhållandet lär vara i Norge, räntan göres fri för *alla* skuldebref, som äro ställda på viss betalningstid, ej öfverstigande sex månader. Äfven med ett sådant stadgande kunde det vara att förvänta, att allmänna inrättningar, förmyndare och andre, som utlemnat sina penningar i stående lån mot in-teckningar och antagligen icke vilja underkasta sig omaket att med dessa medel drifva omsättningsrörelse hvar sjettemånad, skulle låta sina gäldenärer fortfarande innehafva lånen mot högst 6 procents ränta; hvarjemte det färre antalet gäldenärer, som voro urståndsatte att få behålla sina lån stående mot 6 procent, men väl mot högre ränta, skulle kunna vinna detta mål derigenom, att de hvar sjettemånad om-sätta lånet med ny omslagsrevers. Till åstadkommande af denna, utaf mig förordade förändring erfordras endast, att man i Kongl. Förord-

ningen den 13 September 1864 utesluter de ord, som i afseende på inteckning i fast egendom eller pant deraf, inskränka ränteaftalets frihet; och jag tillåter mig derföre att, såsom en i min tanke lämplig medelväg, vördsamt föreslå, att den ärade Kammaren, med afslag å Utskottets Betänkande, i så måtto bifaller Herr Dicksons och Lindströms motioner, att Kammaren för sin del beslutar en sådan förändring af stadgandena i förutnämnda Kongl. Förordning, att densamma erhåller följande förändrade lydelse:

»Hvad i 9 Kap. 6 § Handels-balken är stadgad om förbud att taga eller låta förskrifva sig större ränta, än 6 för hundra om året, ege ej tillämpning vid försträckning, som lemnas på viss tid, ej öfverstigande sex månader.»

Herr Hasselrot: Vid 1853 – 1854 ars riksdag väcktes inom Borgare-Ståndet för första gången förslag om räntans frigifvande. Man skildrade då med mycken vältalighet de stora fördelarne af en sådan åtgärd, man lofvade guld och gröna skogar; huru dessa förhoppningar sedermera realiserats, lemnar jag åt hvar och en att bedöma. Man sade, att penningen var en vara och delade andra varors egenskaper så till vida, att i händelse det någonstädes uppstode brist på denna vara, så skulle varor af samma slag strömma dit från alla håll; det skulle uppstå en uppsjö på penningar och i följd deraf slutligen ett prisfall. Theorien tyckes vara ganska riktig, men det förhåller sig med den på samma sätt som med så många andra, eller att den ej håller stånd i praktiken. Det har visserligen visat sig, att våra bankirättningar troget följt med, då räntefoten utomlands stigit, men man har ej funnit, att räntan nedgått här, då den å utländska marknaden återgått till normala förhållanden. Den har fortfarande bibehållit sig vid en hög ståndpunkt och utgör för närvarande minst 7 procent. Af räntans totala frigifvande skulle nu följa att räntefoten komme att fixeras till minst detta belopp. Det är nemligen klart, att alla förmyndare måste i så fall, för att skydda sig mot efterräkningar från myndlingarnes sida, söka att erhålla en sådan ränta å myndlingarnes medel, likasom att alla kassor skulle höja räntan å de många millioner, som nu stå fastlästa hos dem i form af intecknade reverser. En så hög ränta kan ej jordbruket tala, och det är således ur synpunkten af landets nytta och utan afseende å några teorier eller principer, som jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Grefve Sparre, Eric: Frågan om räntans frigifvande är icke en lagfråga; den är en rent finansiell fråga, och jag skulle derföre ej hafva vågat att nu uppträda, om jag ej såsom ledamot af Lag-Utskottet varit nödd och tvungen att deltaga i frågans behandling. Derföre vill jag ej påstå, att icke äfven jag har försökt göra mig hemmastadd med de teorier, den litteratur, som under namn af den statsekonomiska, uppvuxit allt sedan Adam Smiths tid; jag har tvärtom studerat denna litteratur ganska noggrannt, men 25 års studier hafva endast öfvertygat mig om, att nationalekonomien ännu ej lyckats komma till någon visshet. Huru många systemer hafva ej framställts såväl af frejdade tänkare, Malthus, Ricardo, Say, McCulloch, Sismondi, Chevalier m. fl. som af en massa drabanter, hvilka kretsas kring dessa vetenskapens solar; men hvad hafva

vi vunnit derpå? Jo, fraser. I Utskottets förevarande Betänkande förekommer i motiveringen den vanliga frasen om tillgång och efterfrågan. Jag älskar ej fraser och skulle derföre helst hafva sett, om den borttagits; men att frasen för bättre minnes skull finnes såväl i Betänkandet, som i de tre reservationerna det är för mycket. Det heter nemligen i den första reservationen, att »tillgång och efterfrågan — föreskrifva de verkliga lånevilkoren», i den andra, att »penningens pris, likasom priset på all annan vara, rättar sig efter den lag, som kallas tillgång och efterfrågan», och i den tredje, att »ingen lagstiftning förmår hålla räntan lägre, än som bestämmes af förhållandet mellan tillgång och efterfrågan.» Icke löses frågan genom några fraser. Om en jordbrukare kommer till en statsagronom och ber om råd, huru mycket han skall så, hurudant cirkulationsbruk han skall införa, o. s. v., så lär han blifva föga belåten, om agronomen svarar honom med en uppmaning att lägga an på »ett intensivt landbruk.» Ingen kan högre än jag beundra vetenskapen; den är solen, ljuset, som uppväcker, värmer, lifvar materien; men jag är derföre ej blind för de misstag, till hvilka vetenskapen kommit. Det är som om den Allsmäktige, då han låter människans skumma blickar se ljuset, ville näpsa henne och erinra om hennes ofullkomlighet. Jag tillåter mig i afseende härå citera ett yttrande, som vid frågens behandling i Utskottet fälldes af en ledamot från ett af Rikets Universiteter; han sade: »jag är naturforskare och förlåt mig, om jag begagnar en bild, som ligger mig nära: vi hafva funnit, att ju längre man kommer ut i den stora rymden, ju säkrare äro våra systemer, men att åter i samma mån som man kommer närmare jorden, som flera faktorer inverka, i samma mån blifva systemerna opålitliga.» Då detta gäller om astronomin, som är en urgammal vetenskap, huru länge skall då icke national-ekonomien, som är så ung, få famla i mörkret, innan den träffar det rätta och finner den väg, som kan leda oss fram till målet, till civilisation. Vaktom oss derföre att obetingadt tro på national-ekonomiens läror, då de ej bekräftas af erfarenheten. Det vanliga sunda förnuftet, le gros bon sens är i detta fall en nyttig regulator.

Penningen är en vara, så lyder ju den famösa frasen. Ja, Mine Herrar! penningen är en vara, och en vara par excellence, gräddan af alla varor, den enda, allmänt kuranta vara. Men om penningen vore alldeles lik alla andra varor, hvarföre ömmar man då särskildt för den? hvarföre spelar läran om just denna vara så stor roll i alla national-ekonomiska skrifter? hvarföre har Representationen förbehållit sig att ensam styra penningeverket? hvarföre blef det sådan uppståndelse, då man för några år sedan ville ändra den der 72 § i Regeringsformen? Jo! penningen är något mera än en blott vara: den är ett redskap för all omsättning inom samhället, ett vilkor för en fri och sund rörelse inom statskroppen. Penningen eger samma betydelse i Staten, som syret i den atmosfäriska luften: syret är ett vilkor för allt lif, och låtom oss derföre se till, att Staten ej saknar detta syre. Härmed äro vi inne på den andra frasen, att *penningens pris beror på förhållandet mellan tillgång och efterfrågan*. En lånesökande, som klagar öfver att penningarne äro dyra, hjälpes ej genom en förklaring, att priset är en naturlig följd af förhållandet mellan tillgång och efterfrågan; han hjälpes endast derigenom att en ökad tillgång beredes, och derom bör väl lagstiftaren be-

möda sig. Då man först väckte fråga om räntans frigifvande, förklarade man, att förändringen ej skulle gälla det bundna kapitalet, hvilket fortfarande blefve reserveradt åt jordbruket, utan endast det rörliga, samt att handelsintresset fordrade, att priset å detta blefve fritt. Längre motsatte jag mig denna förändring, men då jag fann, att frihandelsprincipen ovilkorligen kräfde en sådan eftergift, gick jag slutligen in på densamma. Dessförinnan sökte jag dock att i min ringa, ytterst ringa, mån medverka till privatbankinstitutionens utveckling och, trots min ringhet, talade jag härom med d. v. Finansministern, hvilken lofvade sin medverkan. Från samma tid har jag ock kämpat för att bevara bankovinsten åt Banken. Jag ansåg nemligen, att, då räntan frigafs, borde man såväl bereda ökad tillgång å kapital genom privatbankerna, som ock förstärka Riksbanken. Det har lyckats, att öka privatbankerna: det har ej lyckats att konsolidera Riksbanken. Innan man nu går längre och belutar en fullkomlig räntefrihet, borde man väl hafva sökt bereda tillgång på kapital och således i första rummet förstärkt Riksbanken, landets vigtigaste kreditanstalt. Man har gjort raka motsatsen — jag behöfver blott erinra om de nyligen fattade besluten angående 5½ millioners bankovinst — och tidpunkten torde således ej vara den rätta för räntans fullkomliga frigörande. Jag ber om ursäkt, i fall jag förekommer alltför utsväfvande, men den finansiella ställningen är att jemföra med ett nät, hvars fina trådar äro så oupplösligt förenade med hvarandra, att man ej kan särskilja en tråd, utan att äfven röra vid de öfriga. Ställningen inom vårt land är för närvarande ej sådan, att den uppmuntrar till räntans frigifvande. Efterfrågan å penningar är stor, men tillgången liten. Anledningen hvarföre förhållandena så gestaltat sig, vill jag ej nu söka förklara. I allmänhet gillar jag visserligen de åtgärder, som under sednare tider vidtagits till befrämjande af individens frihet i alla riktningar, men jag kan dock ej undertrycka en misstanke, att man i afseende å t. ex. tull-lagstiftningen gått något brådstörtadt tillväga, och att derifrån härleder sig den stagnation i näringarne, som onekligen förefinnes. Om ett land eger en mångfald af näringar, om jordbruket betalar sig, om det industriella lifvit är vaket, så strömma penningarne till ett sådant land. Här råder deremot afslappning, däsighet i näringarne och derföre hafva penningarne strömmat ur landet. Penningetillgången har minskats, under det att efterfrågan är lika stor, och ej kan det då vara lämpligt att nu frigöra räntan. Vi hafva rigtat vår uppmärksamhet alltför mycket på den utländska handeln, på exporten och förbiset den inländska, vi hafva glömt, att den sednare alltid ger förtjenst åt tvänne personer inom landet, under det att den förra endast är inbringande för en. Alltsedan år 1856, då frihandelsprincipen infördes, hafva vi befunnit oss i en oupphörlig kris, och det torde vara skäl att vänta, till dess denna kris hunnit gå öfver. I första rummet bör man då tillse, huruvida det är någon sannolikhet för att penningetillgången snart skall förbättras. En sakkunnig person har redan upplyst, att vi månatligen utbetala i räntor till utlandet ej mindre än en million R:dr, en sådan åderlätning är ganska kännbar, och vi torde derföre ännu en tid komma att lida af penningebrist. I afseende åter å den verkan, som räntans frigörande skulle utöfva på jordbrukarne, så instämmer jag helt och hållet i hvad en ledamot af Lag-Utskottet vid frågans behandling ytt-

rade, eller att om äfven $\frac{1}{10}$ af landets jordbrukare skulle skörda någon nytta deraf, så skulle bestämdt de öfriga $\frac{9}{10}$ lida skada. Min öfvertygelse är nemligen att räntan nödvändigt måste stiga. Det bundna kapitalet är nemligen placeradt, dels såsom grundfondshypoteker i privatbankerna, dels ock såsom säkerhetshandlingar i några stora allmänna kassor, Civilstatens Pensionsinrättning, Arméförvaltningen med flera. Frigifves nu räntan, så komma dessa kassor att, af fruktan för anmärkningar, uppsäga sina gäldenärer för erhållande af högre ränta å lånen. Efterfrågan kommer att ökas och således räntan att stiga. Huru känslig penningemarknaden inom vårt land är i detta fall, visade sig tydligt, då Arméförvaltningen, i följd af anmärkning från statsrevisorerna, uppsade sina gäldenärer. Summan af de uppsagda lånen öfversteg knappast en million, och likväl kändes verkan deraf ända till Westergötland, ja, efter hvad man upplyst mig, ända ned till Sveriges sydligaste delar, till Skåne och Blekinge. Har nu räntan en gång uppjagats, så dröjer det i vårt kapitalfattiga land många år, innan den åter nedgår. Man har sagt, att jordbrukarne behöfde räntans frigifvande, enär de för närvarande, då räntan å in-tecknade lån ej får öfverstiga 6 procent, hafva svårighet att få låna; men, Mine Herrar! deri ligger ej orsaken till svårigheten. Orsaken ligger i det misstroende, man hyser till jordvärdet, och sådana fakta, som att egendomar, taxerade till en million, säljas för 100,000 R:dr, bidraga just ej att öka detta förtroende. Om således äfven räntan frigifves, lära ej in-teckningar, eller såsom de på bank-språket numera kallas »tunga papper», blifva mera begärliga.

Fästa vi oss slutligen vid exemplen från andra länder, så finna vi att räntan ännu ej frigifvits i Preussen, i Frankrike, i Danmark, i Norge m. fl., och då kunna väl äfven vi dröja något med denna åtgärd.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Friherre von Schwerin: Efter de upplysningar, jag inhemtat, funnos vid 1865 års slut in-teckningar i fastigheter till ett belopp af 724 millioner. Om man derifrån drager det belopp af in-teckningar, hvarå räntan icke kan höjas, eller sådana, som blifvit utfärdade till Hypotheks-föreningarne, hvilket belopp vid samma tid utgjorde 138 millioner, så återstå 590 millioner i in-teckningar, hvilka äro placerade på andra händer, och således kunna uppsägas. Om nu räntan å dessa 590 millioner skulle höjas med 1 å 2 procent, skulle det för den in-tecknade jorden göra en ökad utgift af 10 millioner årligen. Jag hemställer, om jordbruket skulle kunna tåla denna ökade börda, och om icke närmaste följden skulle blifva, att de flesta fastigheter komma att gå under klubban. Detta gör ingenting, säga statsekonomerna, ty hvad som är gjordt för jordbruket det är gjordt, och jordbruket har gått framåt, men mig synes, att det vore att illa löna de personer, som inlagt förtjenster om jordbrukets utveckling. Statsekonomiens lära är icke tingens utveckling, utan människans trefnad. En talare har sagt, att alla olägenheter skulle afhjelpas genom fastställande af fri ränta för korta in-teckningspapper. Dermed skulle dock icke vinnas något annat än, att hela jordbrukets fixa skuld förvandlades till sväfvande, men det är just den sväfvande, som trycker jordbruket.

Här är mycket ordadt i denna fråga och jag skall därför icke länge upptaga Kammarrens tid, men jag ber dock att få tillägga ett praktiskt skäl. Det är mycket lätt att komma upp med teorier, men svårigheter uppstå vid tillämpningen. Enligt min tanke har Sverige användts för mycket såsom experimentalfält i politisk ekonomi, och man torde därför kunna hafva skäligen fordringar derpå, att detta en gång skall upphöra. Jag tror, att det skulle väcka mycket oro och missnöje i landet, om räntan å inteckningar nu blefve frigifven, och jag anhåller därför om bifall till Utskottets hemställan.

Friherre Sprengtporten: En värd talare har velat härleda Statens rätt att stifta lagar för räntan ur allmänna rättsgrundsatser, och ehuruval han redan blifvit vederlagd af en annan talare, som fästat uppmärksamheten derå, att en sådan lagstifning faller inom området af finanslagarne eller måhända rättare, att den är till sitt ursprung af politisk natur, vill jag likväl icke underlåta att tillägga några ord, så framt de kunde leda till att skingra de efter mitt förmenande origtiga begrepp, som i denna fråga äro så allmänna, och så ofta upprepas. Det är nemligen i Statens intresse, att penningen cirkulerar, enär det rörliga kapitalet är en oundgänglig agent för all produktion, som är grunden till samhällets västånd, och icke att den hopar sig på några få händer, hvartill den har alltför stor tendens, och härifrån, men icke från rättsanspråk, härleder sig Statens rätt att stifta lagar för penningar, för myntet, och räntan. För öfrigt har jag redan vid remissen af Herr Dicksons motion uttalat min åsigt i frågan, eller att den föreslagna lagförändringen skulle, äfven om den modifierades i enlighet med Herr Wallenbergs yrkande, högst menligt under nuvarande förhållanden verka för landet, och inskränker jag mig därför till att yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Faxe: Då jag saknar både vilja och förmåga att i likhet med en föregående talare uppbygga denna värda församling med ett föredrag i finansläran, statsekonomien, och hvarjehanda andra ämnen, som höra eller icke höra till saken, torde det tillåtas mig att genast öfvergå till sjelfva frågan. Man har här redan ådagalagt, att den nu gällande räntelagen, långt ifrån att innebära någon fördel för lånesökande fastighetsegare, tvärtom tillskyndar dem ganska stor skada, och jag kan sjelf intyga, att på många ställen få egare af inteckningar, hvilka önska belåna dessa på kort tid, betala lika hög ränta, som de, hvilka låna blott på namn. Dessutom kan stadgandet, att inteckningar ej får tagas såsom hypothek för lån med högre ränta än 6 procent, mycket lätt eluderas, antingen så att räntan betalas i förskott, eller ock så att en tredje person uppträder såsom mellanhand och mottager inteckningen såsom säkerhet för den borgen han för låntagaren åtager sig. Man har befarat att, genom räntans frigifvande, skulle räntefoten för en lång tid fixeras till ett högt belopp, och att denna höga ränta äfven skulle gälla vid lån i allmänna kassor, men detta förekommes ju genom antagande af Herr Wallenbergs förslag, att inteckning ej får beviljas för skuldebref, hvaruti högre ränta än 6 procent är utfäst. Man torde nemligen ej kunna antaga, att Statens kassor skulle vilja

kringå detta stadgande genom att utlemna lägre belopp än i skuldsedeln utfästes och på sådant sätt erhålla högre ränta. Deremot kan jag ej biträda en reservants förslag, att inteckning kunde få fastställas för skuldebref, hvaruti vore föreskrifven högre ränta än 6 procent, allenast med den inskränkning, att inteckning och förmånsrätten på grund deraf ej finge gälla för högre räntebelopp, än det nyssnämnda; ty i sådant fall komme högre ränta säkerligen ofta att förskrifvas, helst långifvaren, fastän han för det öfverskjutande beloppet icke eger säkerhet i fastigheten, alltid kunde hoppas, att åtminstone till en del utfå den högre räntan utur andra gäldenärens tillgångar. Jag instämmer således i Herr Wallenbergs förslag, och anhåller att Betänkandet måtte blifva återremitteradt, på det Utskottet måtte taga i öfvervägande följande formulering af hans yrkande:

att Riksdagen för sin del måtte besluta, att 9 Kap. 6 § Handelsbalken, jemte dervid genom Kongl. Förordningen den 16 Augusti 1815 gjorda tillägg samt Kongl. Förordningen den 13 September 1864 upphört att vara gällande; äfvensom att 11 § i Kongl. Förordningen den 13 Juli 1818, angående inteckning i fast egendom, måtte erhålla följande förändrade lydelse:

»Inteckning må ej ske utan för bestämdt belopp i penningar eller varor, ej heller för skuldebref eller annan handling, hvori högre ränta än sex för hundra om året är föreskrifven. Om inteckning etc.»

Herr Wallenberg: Med anledning af de motioner, som af andra motionärer blifvit väckta i detta ämne, har jag tillåtit mig att, i form af amendement till dessa, framställa ett förslag. Jag kan icke dela den åsigten, att inteckning skulle få beviljas för mera än 6 procents ränta, men att förmånsrätt icke skulle få gälla för mera än 6 procent, utan jag anser, att förskrifning å mera än 6 procent icke bör få intecknas i fast egendom. Man har här mycket talat om räntans frigörande och förklarat, att ett sådant beslut skulle vara en olycka för landet. Den ädle Grefven, som här omständligare behandlat ämnet, har dock inlagt en ovansklig förtjenst om denna reform. Han höll länge mot den, men vid 1862—1863 års riksdag gaf han med sig, och 1864 års förordning utkom. Om räntan då icke i någon mån blifvit frigifven, är det min öfvertygelse, att de stora finansiella svårigheter, som uppstodo 1864 om hösten, skulle hafva vållat mycket större olyckor än som nu inträffade, äfvensom att den kris, hvaraf vi kände stötur 1866, skulle hafva utbildat sig till en brinnande kris. Likaledes anser jag, att, om räntan varit fri 1855, skulle vi icke hafva fått 1857 års kris i så allvarlig form, och detta på den grund, att jag anser det ligga en djup och ovilkorlig sanning i lagen om tillgång och efterfrågan. Det har blifvit sagdt, att bankerna strypa, draga in; men, Mine Herrar! hvad är det som förorsakar detta? Jo, den omständigheten, att allmänheten, som har penningar, sjelf tager dem, att tillgången minskas och icke står i öfverensstämmelse med efterfrågan. Den värde Grefven har äfven yttrat, att Riksbanken borde konsolideras så, att den kunde styra räntan, men jag vågar bestämdt påstå, att den kunde icke, och att alla penningeinstitutioner måste lyda denna ovanskliga lag, att tillgång och efterfrågan bestämma priset. Samme talare yttrade, att penningemarknaden är så sensibel,

att,

att, då en stor kassa ändrade räntefoten, kändes verkningarne deraf ända ned i Skåne, men hvad bevisar detta annat, Mine Herrar! än rigtigheten af den ofta nämnda lagen om tillgång och efterfrågan. Här har uttalats en sats, som innebär en allmänt spridd villomening, eller att det tillkommer Staten att skaffa förlagskapital åt näringarne, men detta är något som Staten icke kan göra, icke bör göra och icke bör inbilla näringarne, att den kan göra. Om Staten skulle göra detta, borde den af samma skäl för ett visst pris tillhandahålla näringarne spannmål, kött och öfriga produkter, man här förut uppräknat.

Min motion åsyftar förbättring af inteckningsgifvarnes orättvisa och beklagansvärda ställning, och, som jag anser det vara af största vikt, att någon åtgärd vidtages i detta hänsende, får jag anhålla om återremiss af detta Betänkande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till hvad Utskottet i förevarande punkter hemställt och dels af Herr Holmberg, att Kammaren, med afslag å Utskottets Betänkande så till vida måtte bifalla Herrar Dicksons och Lindströms motioner, att Kammaren för sin del beslutar en sådan förändring af stadgandena uti Kongl. Förordningen af den 13 September 1864, att densamma erhåller följande lydelse: »Hvad i 9 kap. 6 § Handelsbalken är stadgadt om förbud att taga eller låta förskrifva sig större ränta än 6 för hundra om året ege ej tillämpning vid försträckning, som lemnas på viss tid, ej öfverstigande 6 månader.

Härvid anmälte sig och yttrade:

Herr Holmberg: Jag afstår från anhållan om särskild proposition på mitt förslag och förenar mig i yrkandet om återremiss.

Efter förmålan, att, sedan Herr Holmberg afstått från sitt förslag, återstodo endast yrkandena å dels bifall till punkterna och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till desamma och då dervid svarades talrika ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Votering yrkades; till följd hvaraf uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

»Den, som bifaller Banko- och Lag-Utskottets i Utlåtandet N:o 1 gjorda hemställan rörande 1:sta och 2:dra punkterna, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, återförvisar Kammaren denna hemställan.

Omröstningen verkställdes; och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 51;
Nej — 22.

3:dje punkten.

Bifölls.

Riksd. Prot. 1 Afd.

Anmäldes och bordlades Stats-Utskottets Memorial N:o 67, med svar å återremisser samt förslag till sammanjemkning eller voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut uti åtskilliga frågor rörande anslagen under Riksstatens särskilda Hufvudtitlar.

Herr vice Talmannen: Jag får hemställa, att Stats-Utskottets Ut-låtande N:o 67 måtte sättas främst på föredragningslistan för nästa sammanträde.

Detta förslag bifölls.

Upplästes följande, af Herr von Geijer ingifna Memorial:

Anhålles vördsamt om framställande af proposition till Kammaren det mig måtte förunnas 3 veckors ledighet från riksdagsgöromålen från och med nästkommande Onsdag.

Till denna begäran lemnade Kammaren sitt samtycke.

Kammaren åtskiljdes kl. 3 e. m.

In fidem

O. Brakel.

Thorsdagen den 11 April 1867.

Kammaren sammanträdde kl. 6 e. m.

Justerades fyra protokolls-utdrag för den 10 dennes.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 10 dennes bordlagda Memorial N:o 67, med svar å återremisser samt förslag till sammanjemkning eller voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut uti åtskilliga frågor rörande anslagen under Riksstatens särskilda Hufvudtitlar.

Herr vice Talmannen: Jag hemställer, huruvida icke Kammaren må finna lämpligt, att uppskjuta behandlingen af 12:te punkten i Stats-Utskottets nu föredragna Ut-låtande N:o 67, intill dess att, genom den